

गुणसुंदरी.

II
1926

(नौवेल) 31

5
1926



शुक्सेवर मंगणदास नोईताराम.

रीयरीड-अमदावाद.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કૌપીરાચિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૭૭૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૪૫૫૧૬ 51૨૩214

વિષય ૪. ૬

શ્રી પ્રભુ

“ગુણ સુંદરી”

(રસપુર્ણ બેદી ડીટેક્ટીવ નવલકથા)



લખનાર

“પ્રહલાદ” દામોદરદાસ બ્રહ્મભટ્ટ

“ચંપા શેઠાણી” “આખાદ ડીટેક્ટીવ”ના કર્તા

પ્રગટ કર્તા

મંગળદાસ બેઈતારામ શાહ બુકસેલર.

રીચરિડઝ—અમદાવાદ.

પ્રત ૩૦૦૦

પ્રથમા વૃત્તિ.

સને ૧૯૨૧

વિપત ૧૯૮૨

કિન્નર ૦-૮-૦



દેખક પાસેથી થોડ્ય બહુલો આપી તમામ હકક પ્રસિદ્ધ કર્તાએ
પોતાના સ્વાધીન રાખ્યો છે. માટે તેમની રજા
વિના કોઇએ છાપવું અગર છપાવવું નહિ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૨૭૭૭



અમદાવાદ—પાનકેરના નાકે
“ મનહર ” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં
મોતીલાલ ગણપતરામે છાપી.





પ્રકરણ પહેલું.

મિજલસ.

ભવાનીપુરની પ્રભુ ભર હિંધમાં હતી રામપ્રસાદને ત્યાં મિજલસ હતી: રામપ્રસાદ ભવાનીપુરના પ્રસિદ્ધ પુરુષ હતા અને હમણાં સરકાર તરફથી જે. પી. નો ખીતાબ એનાયત કરવામાં કરવામાં આવ્યો હતો. આપ્રસાદે પોતાના મિત્રોના આગ્રહને માન આપી આજે તેમણે આનંદની રાત્રી ગુજરવાની અરજાત કરી હતી.

વિષય ભવાનીપુરની પ્રસિદ્ધ નાયકા હતી તે રૂપ રૂપને

અંબાર તેમ ન હતી તે દેવાંગના કે ઇંદ્રલોકની માનીતી સખજ પરી પણ પ્રજનો ગરીબમાં ગરીબ માણસ વૃદ્ધ કે બાળક ! પણ તેનું નામ સાંભળતા તેનું મુખ જોવા તલસતા તે વિષયાનો આજ રામ-પ્રસાદને ત્યાં નાચ હતો.

રામપ્રસાદ પૈસાદાર હતા. પણ પરણેલા ન હતા- પણ આખા શહેરમા તે પ્રીય હતા શહેરની પ્રજા તેમને માનથી જોતી. પ્રજનો તેમના પર અપૂર્વ વિશ્વાસ હતો. આ કારણે તે રાજ્ય સાથે ધણી વખત પ્રજના પડખે રહેતા પ્રજના સુખ દુઃખોનો તે રાજ સમક્ષ પડકાર કરતા હતા.

રાત્રીના નવ વાગ્યા હતા. તમામ આમંત્રિત ગૃહસ્થો ધીરે ધીરે ભેગા થતા હતા. રામપ્રસાદ દ્વાર આગળ ઉભા ઉભા સહુ આવનાર પરાણુને આવકાર આપતાં હતા સ્મીત મુખે દરેકના હાથને હાથમાં મેળવતા બધાને અંદર સુંદર અલંકૃત આસનો આપતાં ધણી વખત તેઓ જાતે જામ આવેલા માણસોને બેસાડતા.

આ ઉજવણીમાં ત્યાંના રાજકર્તાના માણસો પણ હાજર થવાના હતા. ધીરે ધીરે બધાં આવવા હાથમાં હોલ અપૂર્વ શણગાર્યો હતો, ઝુમર અને ઝગમગતા તેજસ્વી દીપક શોભામા કાંધક આર વધારો કરતા હતા.

આળુઆળુની દિવાલો પર સુંદર ફેમ જડીત મહાનરોની તસ્વીરો શોભતી હતી.

વખત જતો હતો તેમ તેમ લોકોમાં તરફ તરફની વાતો થતી હતી. લોકોની આતુર નયનો તરફ વિષયાનાઆવાગમનની આતુરતા પૂર્વક આંખ મીટીને જોઈ રહી હતી.

એટલામાં દાદરનો અવાજ થતાં લોકો ટટાર થયા ને વિષયા પ્રખ્યાત નાયકા, પોતાના સાગરીતો સાથે આવી પહોંચી. અત્યાર સુધી જે લોકોની આખોમાં નિંદ્રા દેવી ભરાઇ બેઠી હતી તેને પણ લોકોએ બીડી ઇત્યાદિ ધુત્રપાન કરીને દુર કરી.

સહુ પાછા સ્વસ્થ થયાં વિષયા પણ લોકોનું મનરંજન કરવા તૈયાર થઈ; સાગરીતોએ નરગા પણ તૈયાર કર્યાં વાગ્નવાળાએ વાગ્ન પણ સમાં કર્યાં.

જન પ્રજામાં ત્યાં ભરાયલા ત્રણસોમા અપૂર્વ શાન્તિ દેલાયી તે ફક્ત વિષયાનું ગાયન સાંભળવા. વિષયાએ નાચ સાથે ગાયન ગાવા માડ્યું.

મધુ વનકે ફુલ સોહાય

મુજકો ચુનતીથી મય ધીરે

કર પકરત મોરા આયકે

મન મોહન ચુપકે ધીરે

લાખ જતન કર, કરતો 'હુડાયા

સાડી ધુટી નાહિ હય—

સહેર ચમનમે લાલા

લાજ છાંડી ક્યસી.....મધુ

મોતન માલા તુટ ગઇ

મય ભયસે બની બે ધ્યાન

સ્થામ અધર રસ છુટ રહે

મય દેખ રહી હય રાત

(સૂચીત-શેરે કાણુલ)

ઉભરે જોખનકો ડાલા કુચલ જમ

મય ન સહસકી ચીખ લહી.

તખલચીએ જોશયા નરવાં પર હાથ માર્યો, વિષયાએ ડુંઢી ફરીને એકચિત થયેલાના આતુર નયનો પાછા ખેંચ્યા આમંત્રિત મહેમાનો માંહેમાંહે વાતોના તરહ તરહના ગપાટા ચલાવા લાગ્યા.

કેમ ! કેવો નાચ ! આખા ભવાનીપુરની માનીતી.

“ વાહ આવો નાચ, અને આવો સુંદર જલસો તો મેં આજ અહીં જ જોયો. નાચ, ગાયન, અને જલસામા કાઈ પણ મથા નથી તેમતો મારે કહેવું પડશે ! ”

“ કયાથી મથા હોય ? શું રામપ્રસાદ શેઠને ત્યાં નાચ્યાની કાંઈ મથા છે કે તે આવા પ્રસંગોમાં મથા રાખે ! ને તેય ! જ. પી. ના ઇલકાબની ખુશ્હાલીમાં ! ”

ત્રીજાએ ટાપસી પુરી

“ વિષયા, અરે વિષયા ! તારૂં ગાણું કાતિલ ! કમાલ કેરી તેં તો ! વાહ ! ” આમ વાતોના ગપાટા સભાજનમાં ચાલવા લાગ્યા. ”

“ તો રામુભાઈ ખીલુ થવાનો દૂકમ આપોને ? ” તેમાનાં એકે રામપ્રસાદને વિષયને જોલુ ગાવાનો દૂકમ આપવા વિનંતિ કરી.

“ હવે રાત્રીના ત્રણ વાગવાનો અમલ થવા આવ્યો છે તો જરા શાંતિ પૂર્ણ આરામ લેજો તો, ઠીક ! પછી તમારી સર્વની અરજ ! ”

“ કાંઈ નહીં ! એકાદ થવા દ્યો ! પછી ! શું આખી રાત્રી આનંદમાં વિતાવ્યા બાદ પ્રાતઃકાલમાં દાવણ ચઢાના કાર્યથી પરવારી

જે નિંદ્રા મય યદ્યંતું તે આખો દિવસ પેટ ભરીને હંધી લઇશું !
બોલો ! પછી છે કાંઈ ? ”

“ તો તમારી ઇચ્છાને આધીન છું ” આમ કહી વિષયાએ
પાછું ગાવાનું અને નાચ શરૂ કરવાનો હુકમ કર્યો.

વિષયાએ પોતાના સાગરીતો પાસેથી આશ્વેષા દિવ્ય તેજસ્વી
ગુલાબના પુલ લીધાં અને કટીભાગ પ્રદેશ પર તે ખોસ્તા આ નવોનાચ
જોવા ગૃહસ્થો ઝીટભાડી તેની તરફ જોઈ રહ્યા—

વિષયાએ બધાંની અભ્યર્ચના વચ્ચે ગાવા માંડ્યું

કાંઈ ગુલાબ લ્યો દીલ રંગી,

મોરા ગુલાબ દીલ રંગી;

“ રામપ્રસાદ ! હું તો જમણ ! મારી નયનો નિંદ્રાથી ઘેરાય છે.
માટે મને જવાની રજા આપશો ? ”

“ આમ શું કરે છે ! બેસને ! જે આપણા માટે ખાસ નવો
નાચ કરે છે ? ને તું જવાની વાતો કરે છે તે સાંઠે કહેવાય ! ”

“ ના ના રાત્રીનો છેલ્લો પ્રહર બાકી છે ! જરી શાંતિમય
નિંદ્રા દેવીના ખોળામાં આજોટશું ! ત્યાર પછી બીજું કામ કાજ
શુભશે ! ”

“ ના એમ ! હોય તો આહીજ પાછળના ખંડમાં સૂઈ રહે !

“ તો મ્હને જવા દેવામાં શું વાંધો છે ? ”

“ બહે જાવ ! ”

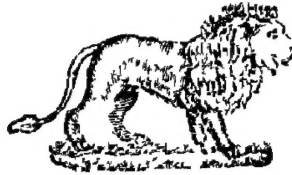
અને આજા મળતાં તુરતજ તે ત્યાંથી રવાના થયો. વિનું—
રામપ્રસાદનો જીમરજીન મિત્ર હતો. મોડો આવ્યો છતાં બહેનો ગયો.
તેથી બધાને અભ્યર્ચના ઉત્તપન્ન થઇ.

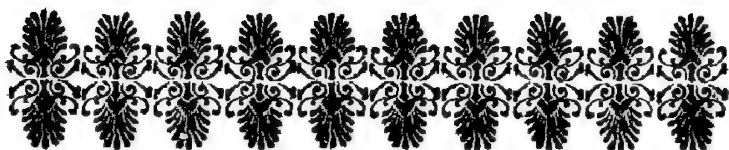
અડધા કલાક પછી વિષય શાંત પડી. નાચી નાચી તેની કડી દુઃખવા આવી હતી. આજ તેણે મન મુકીને માર્યું હતું પ્રેક્ષકોના મન તેણે હરણ કરી લીધાં હતા કેટલાક ઉછલખ ળુવાનીયા પોતાની વિષય વાસના તૃપ્ત કરવા ખાતર તેના નામની માળાના મણકા ફેરવી રહ્યા હતા. તેને મેળવવાના ઘાટો તે મનમાં ઘડી રહ્યા હતા.

વળી કેટલાક તો તેમની જોડે વાત કરવા ખણુ પ્રસંગ શોધી રહ્યા હતા. ને તે જાણે કે કેાઇ દેવ આગળ આપણે વાત કરવાનું આપણું મહદ ભાગ્ય સમજાએ તેના કરતાં પણ વધુ.

છેવટે તમામ વિખરાયા વાતોનો અવાજ અને સીડીના પગ થીઆના ધમકારોનો અવાજ આખુ શહેર ગળવવા પૂરતો હતો.

અંતે તમામના ગયા બાદ ત્યાં શાંતિ ફેલાઇ તમામ નિંદ્રાધીન થયા. તે પ્રાતઃકાળની આવાગમનની છડી પોકારાઇ.





પ્રકરણ બીજું.

જે. પી. ડું. ખૂન. *

પ્રાતઃકાળ થવાના ચિન્હો સ્પષ્ટ દેખાતાં હતા. પ્રભુ પ્રભા કરના રોશ્ન ફિરણો કાંઈ અંધ તેજ પ્રસારી રહ્યા હતા. કુકડાઓ પણ તેમના આ ગમનના અસ્પષ્ટ અવાજે કરી માનવોને જાગૃત કરતા હતા.

માનુષ્યો પણ આજસ પરહરી નિદ્રાને ત્યાગી રહ્યા હતા. અગાસાનો પણ વરસાદ વરસી રહ્યો હતો, ધમ્મા ધુમ્પાન કરતા હતા.

તેવામાં ત્યાં ખૂન હોડી કે આપણા નગરના પ્રખ્યાત શેઠ રામ-પ્રસાદ જે હમણાંજ જે. પી. થયા હતા તેમનું ગાંઠ કાલે ખૂન થયું છે.

પણ ગાંઠ કાલ રાત્રે તો તેમને ત્યાં મિજલસ હતી તે ખૂન ! આ પ્રશ્ન જન પ્રજા ખૂબ ચર્ચાતો.

બીચારા : કેવા ભાવનાવાળા ! અને દયાળુ ! તેમનું ખૂન આ કારણે ? કોણે ક્યું હશે ? ખૂન કરવાનું કારણ શું હશે ? ”

“ ના બોટી વાત ! ગઘ રાત્રે તેમને ત્યાં મિજલસ હતી ! તે વખતે તે હયાત હતાં તેમજ મુખ રૂપે પુરુષ આરામમાં હતા ! ને તમે કહો છો તેમનું ખૂન થયું તે વાત કેમ મનસ ? ” ત્યાં બિના રહેલા એ તે વાતને બોટી કશવવા પ્રયત્ન કરવા માંડ્યો.

“ કાંઈ નહીં ! નરાધમે ગમે ત્યારે પણ તેનું ખૂન કરે ! અદાવત હોય તો તેમનું ખૂન ક્યારે થશે તે કહી શકાય નહીં. માટેજ માનવું પડે છે ના ! ” તેવામાં ત્યાંનું પેપર પણ પ્રગટ થયું તે વખતે આટલા બાધા પેપરોનો—વર્તમાન પત્રોનો રાફડો ન હતો તેમા પણ નીચે પ્રમાણે બીના “ જ્યુલી તેના અધિપતિએ લખાણ આટીકલ લખ્યો હતો.

“ અમને જણાવતાં અતીશય ખેદ થાય છે કે આપણા પ્રખ્યાત શહેરી રામપ્રસાદ જે. પી. જેઓ ગઘ કાલેજ પોતાના ત્યાં મેળાવડામાં ખુસનુમાં ચહેરે ફરતા હતા. તેમનું કોઈ નરપિશ્ચાએ ખૂન કર્યું છે. અમે આ બાબત ખૂબ જોસ પૂરક ચર્ચવા માંગીએ છીએ, આશા છે કે ખૂન સંબંધી સરકાર તપાસ ચલાવી ખુનીને ઘટલી સજા આપશે. પ્રભુ મરનારના આત્માને શાંતિ આપો. ”

આ ચર્ચાના અંતે આ લખાણથી પ્રગ્નમાં વધુને વધુ ગમગીરી ફેલાતી ગઘ ભવાનીપુરના તમામ લોકો હડતાળ પાડી કામકાજ બંધ રાખી શોકમય દિવસ પાળવા લાગ્યા આ બાબતની ખબર તુરતજ રાજમાં મળી રાજ્ય તરફથી ડીટેકટીવને તે ખુનની તપાસ કરવાનું કામ સોંપાયું.

હરિપદન ભવાનીપુરનો બાહોશ છુપી પોલીસનો અમલદાર

હતો. તેને આ ખુનની તપાસ કરવાનું કામ સોંપાયું તે બહુ પ્રજામાં વધુ આનંદ ફેલાયો.

હરિવદન સરકારી અમલદાર ડોક્ટર શાહ ખૂનવાળી જગ્યાએ તપાસ અર્થે જઇ પહોંચ્યા.

રામપ્રસાદનું દીવાનખાનું બંધ ? અને ઝગમગાટ દીપક અને તરતીરોની હારોહાર કાંઇક અલોડીક તેજસ્વી ભાસે. આપણું દિવાનખાનું આજ પ્રજા જન અને અમલદારોથી ભરાયું હતું. ધણા આ કૈતુહલથી અનન્ય થયા હતા ધણાની આંખોમાંથી અશ્રુધારા વહેતી હતી.

આખા કુટુંબના માણસો શોકાતુર નયને ઝળઝળાયા ભર્યા નયને તપાસતું પરિણામ જાહેર કરી સાંભળવા તૈયાર થયા હતા. આ તમામ કરતાં ખીજી બાજુ પૂણા પર ઉભી ઉભી આંખમાંથી અશ્રુ-લીત નીર વહેધરાવતી બાળા મલીન વસ્ત્રો પરીધાન કરી ઉભી હતી.

“ આ ! છાની રહે ! આમ નાહિમ્મત કેમ બને છે ? જો હરીવદન હમણાં આવી પહોંચશે ! તપાસ કર્યા બાદ તે ખૂનને પકડશે ને તેમને ધરતો ફેંજ અપાવશે તું ધીરજ ધર ! ” તેને રડતી છાની ગળવા ત્યાં ખીજી ઓએ આવી ધીરજના વચન કહ્યા.

“ ઓ ! મોહિની ! તું મને કહે છે તો ખરી ! પણ વિચાર કર ? નિખાલસ હૃદયથી સર્વ પ્રિય ? રામપ્રસાદના મસ્જુથી કેણું હૃદય સચીત થાય વહિ ? મારું હૃદય તો ચુર્ચુ વિચુર્ચુ થાય છે ! હું જાહેર કરું રામપ્રસાદના આત્મા ! પશ્ચિમ અપમાત્તારા આ હૃદય વિરેલો વામાનો દ્રઢ સંકલ્પ સંભળી ! ધીરજ ધર ! ” રામપ્રસાદનું ખૂન

કરનાર નરાધમને ત્રણ માસમા પકડીને હું ફેંજ આપીશ” આમ કહી તેણે પોતાની કટાર નગ્ન વસ્ત્રમા બહાર કહાડી,

“ ગુણીબા ! વિચાર કરો ! પ્રભુ આપને ફતેહ આપો ! પણ આંખ હરિવદનની સહાય લેવાનું જૂલતા ના !”

એટલામા હરિવદન અને ડોક્ટર પણ ત્યા આવી પહોંચ્યા. બધા તેમનો અભિપ્રાય જાણવા તત્પર થયા. હમણા તપાસીને તે શું જાહેર કરશે ? તે જાણવા લોકો આતુર નયને જોઈ રહ્યા.

ડોક્ટરે પૂર્ણ તપાસ કરી. ને જાહેર કર્યું કે શ્રી રામપ્રસાદનું ખૂન થયું છે. રીવોલ્વરનો સખ્ત ઘા માથામા પડ્યો છે ? આ જાતનું જાહેર થતાં ફરી પાછી પેલી સ્ત્રીની આખોમા આસુની શોરીતા વહેવા લાગી.

“ ગુણસુદરી શાંત થા ! વીરની માફક તું વેર લે ! પણ કાયરતાની માફક નિર્જળ બની આંખમાંથી અશ્રુ શામાટે બહેવડાવે છે ! ધીરજધર ! ”

અને તુરંતજ ગુણસુદરી શાંત થઈ. પોતે લીધેલી બીજમઃપ્રતિજ્ઞા પાળવા માટે બળ આપવા દીનદયાળુની પ્રાર્થના કરવા લાગી.

હરિવદનરાયને તે કામની-ખૂન આગત તપાસ કરી ખૂનીને પકડી પાડવાનું કામ સોંપાયું. ડોક્ટરે પોતાનો લેખીત અભિપ્રાય લખી આપ્યો. હરિવદને તેનો કાટો પાડીને તુરંતજ કબજે કર્યો. ને સર્વ વિખરાયા.

કુટુમ્બીજનોમાં પણ શોક આપ્યો હતો. ફરેકના મુખ ઉદાસ જણાતા હતા. સાજના ધરમાં બળતો દીપક જે રોજ ઝગમગાટ સમાન ભાસ આપી રહ્યો હતો તેજ દીવો આજ ગ્લાની પ્રગટ કરી

એ દુઃખનો શોકમય સંદેશ આપી રહ્યો હતો. બધાના વિખરાયા-
બાદ રામપ્રસાદના ખંડમાં ગુણસુંદરી એકલી દબી રહી. આખો
ગામમા દિપકો પ્રગટયા પણ રામપ્રસાદને ત્યાં-અને તેમાંય ગુણસુંદરીના
હૃદયમંદિરના દીપકો તો ખુઝાઇ રહ્યા.

ગુણ સુંદરીએ પોતે લીધેલી પ્રતિજ્ઞા અને ઘડીમાં રામપ્રસાદનું
મૃત શરીર તેને વધુ અકળાવતાં હતા. વળી પાછી તે હીમ્મતવાન
ચૈતન્યવાન પ્રાણુવાન બનતી અને પોતે લીધેલી પ્રતિજ્ઞા પાર પાડવાના
તરંગમાં ફૂળી.

બિન્હાજાના ગુલામી પવનની લહેરો છૂટી. અને તેમાની થોડીક
લહેરોથી રાત્રીના બાર વાગ્યા સુધી વિચારઅસ્ત ચીતે બેસી રહેલી
ગુણસુંદરીને કાંઈક ટાડક વળીને તે સ્થેજ આજોટી.

નિંદ્રા દેવીની સ્વારી તેનીપર સ્વાર થઇ શોકાતુરવાળા હૃદય
દીપક ખુઝાયલી બાળા ગુણસુંદરી ઉંઘમાં બેમાન બનીને સૂતી બહારી-
એથી આવતો શીજો વાયુ તેના સુક્રોમળ લટો આમતેમ ફેંદી નાંખતા
હતા કેટલીક તો તેના કપોળ પ્રદેશ પર જઇ શોકાતુર બાળાના મલીન
રૂપમાં વધારો કરતા હતા.

આખરે ગુણસુંદરી વિચાર તરંગોમાંથી નિંદ્રાના સ્વપ્નાવસ્થાના
તરંગો મહાણુવા બાગી.





પ્રકરણ ત્રીજું.

ગુણસુંદરી !

હાલા પાદકે !

આપણે હજી ગુણસુંદરીથી અજાત છીએ. ગુણસુંદરી કેની પુત્રી વીગેરે તમામ હકીકત આપણે જરૂરી છે.

ગુણસુંદરી રામપ્રસાદની માનીતી દીકરી હતી તેમ નથી તેમ તે તેની કેમ સગી પણ ન હતી પણ કેટલાક વખતથી તેણે :ગુણસુંદરીને ધરમાં રાખી હતી લોકો ભાતભાતની વાતો કરતા હતા. કેટલાકની તો સખ્ત માન્યતા હતી કે ગમે તેમ હોય પણ ગુણસુંદરી રામપ્રસાદની પ્રેમીકા હોવી જોઈએ.

અને તે માન્યતા કેટલાક અંશે સાચી હતી તે પણ આપણે આગળ જોઈશું ! ભવાનીપુરના તેમનીજ જ્ઞાતિની વગર માઆપની બાળા તે ગુણસુંદરી ! બાગમાં ઉભય પ્રેમીઓનું પ્રથમમિલન થયું ! અને તેજ તેમના પ્રેમની ગાંઠ ત્યારબાદ જન્માંસુધી ગુણસુંદરીના પિતા જીવ્યા ત્યાં સુધી ઉભય પ્રેમીઓ બાગમાં મળતા અને હૃદય સ્પર્શી વાતો કરી જન્ને ઘડી બર મનોમુગ્ધ થતાં.

વખત વખતનું કામ કર્યે જતો હતો. આજ અપોરતા ઉભય પ્રેમપંખીઓ બગીચામાં એકઠા મળ્યા ને દીલ ખોલી વાત કરી ગુણી શરમાળ ગુણી પોતાનું કાંઈ કહેવાનું હતું તે દાખી રાખનાર ગુણી જે અત્યાર સુધી પ્રેમમાં મસ્તી હતી જેનામાં પ્રેમની અપૂર્વ મસ્તી હતી તે ગુણસુંદરી શરમાઈને તે કાંઈ બોલી નહિ. તેના વિચાર-તેનું હૃદય રામપ્રસાદ કળી ગયા તેણે ગુણસુંદરીને સુકોમળ હસ્ત પોતાના દા-થમા લીધો; જ્યાંયે ને બહાલથી તેની પર ચુમ્મનનો વરસાદ વરસા-વીને તે બોલ્યો. “ગુણી ગુણી ! હવે તું શરમાય છે કાં ! અત્યારસુધી તો તેં શરમને છોડી ! ખુલ્લી વાતો કરી ! પણ હવે ! શરમાયે તે કાંઈ દી વળે ? તું ભૂલી કયા જાય છે ? શરમાય તે કરમાય ?” શોડમા ગુણસુંદરીને લેતાં રામપ્રસાદે કહ્યું.

પણ ગુણસુંદરી તો સુઘળ ખેસી રહી.

બહાલી ! ગુણી ! બોલ ! ચાલ હવે તારા પિતા નથી ! તો મ્હારે ત્યાજ રહેજે ! અને વખત આવતા આપણે લગ્નની પવિત્ર અંથીથી જોડાઈશું !

“જેવી આપશ્રીની મરજી !” ગુણસુંદરી જાણે ઉપકારના ઢગલા તળે દબાયલી હોય તેમ તે બોલી ઉઠો, અને તેઓ તુરતજ બંને જણા રામપ્રસાદના ઘર આગળ આવી પહોંચ્યા.

હવે આપણે આપણી વાર્તા પ્રવાહમાં આગળ ચાલશું. ગુણસુંદરી હજી સ્વપનાવસ્થામાંજ હતી. આંખો આગળ ભયંકર આગાહીઓ તરવરી રહી હતી. ધડીમાં તે ખડખડ બોલતી. કાંઈ ખડખડતી આવી સ્થિતી તેની ચાલતી હતી તેવામાં તે એકદમ બડકીને જાગૃત થઈને બેઠી થઇ.

“ ઓ ! બહાલા ! આપણા મનોરથો ! આપણી આગાહીઓ ! આપણા બવિધ્યના સુખદ તરંગો ? પ્રાણ ! ક્યાં આપણો બાગમાંનો પ્રેમ વિનોદ ! બહાલા ! ક્યાં તારા પ્રેમાળભર્યા આશ્વાસન ! આ શું ? આ દૈવનો ક્રોધ ! વિભુ ! તું મારી પાછળ કેમ પડ્યો ? મારા કયા બવના પાપે મારા પર દુઃખના વાદળ વરસી રહ્યા છે ! મેં અભાગણીએ માતા ખોઈ ! પિતા ખોયો ! અને આ મારો આશરો આપનાર મારો આધાર ! તે પણ મારા ભાગ્યમાથી વિધાતા ! કુર વિધાતા રહીને ! યમના હૂતો ખૂંચવી લઇ ગયા ! માંડે જીવન એળે ગયું ! ” ઓ ! દૈવ હવે શું કરે ? આપઘાત કરે ? ”

“ ના. ગુણીયા ! સજીર ! તમારી લીધેલી પતિજ્ઞાનું તમારું બવિધ્યનું કાર્ય સંભાળો ! પછીજ વાતો કરો ! શોકમય રહો છો ! પણ તમારા કાર્યની શ્રમિક્ષા કરવાનું કાર્ય મારે નથી આપનું છે. પણ આપે તે બદલ તૈયાર થવાનું છે । હવે મૃતદેહના સ્વપ્ના ધડી તમે હું શું કરી શકવાના હતા ! ”

“ હા ! ખરેખર ! હું પણ નિર્બળ કાં બનું છું તેમના ખૂનીનો પત્તા મેળવીશ ત્યારેજ હું જાણીશ ! ત્યારેજ મારા બહાલાના હૃદયને શાંતિ મળશે ! ” આમ કહીને પાછી તૈયાર થઇ.

આ વખતે પ્રભાતનો શ્રમય થવા આવ્યો હતો. મરઘડા વાંછું વાયાના સમાચાર જગતભરના માનવીને આપી રહ્યા હતા.

માનવીઓ પણ નિંદ્રામાથી જાગૃત થયા હતા. કેટલાક જાગૃત થતા હતા. પાણીઆરીઓ પાણી ભરી ઘરનું કામકાજ કરતી. હોલોમનો અપૂર્વ દાખલો આપતી હતી. આ વખતનો દેખાવ આંખને ભભકાવતો હતો !

પ્રાતઃકાળમાં પ્રભુ સૂર્યનારાયણના રાક્ષી કિરણો પાછીમા પ્રતિબિંબ પાડી દુર્ન્યાને રકતવર્ણી બનાવવા તૈયાર થયા હતા. પ્રભાકર પ્રભુનો રથ હજી વધુને વધુ ઉંચો ચડતો હતો. તેમની સ્વારી આવતા પહેલા ઉધાએ લાલપીળા વર્ણના સાથીઆ પુરી સૂર્ય પ્રભુનો માર્ગ પાવન કર્યો.

અને સૂર્યનારાયણ આવતાં તેમને ભેટી પડી. તેમનામાં મળી ગઈ ગુણસુંદરી અસ્વરથ અને ત્યાથી ઉઠી અને આમ તેમ દ્રવ લાગી તેવામાં તેની નજર પાસે પડેલા ટેબલ પર પડી. તો તેના પર ભોંકીથી ખરડાયલી છુરી પડી હતી. તેના ઉપર આંગ જણાતા હતા ગુણસુંદરીએ તે અન્નયખીથી લીધી. અને આંખમાથી અશ્રુ ધારા દડદડ વહેવા લાગી. વળી પાછી તેણે ખૂબ તપાસ કરીને તેની સહ ચરીને બોલાવી તે હાજર થઈ અન્નયખીની વચ્ચે તેણે કોધીત અને અને જવાળામુખીવાળા આખે તેના હાથમા તે છુરી મૂકીને જણાવ્યું કે “ જરૂર આ છુરીથીજ રામપ્રસાદનું ખન થયું છે ! તેના પર આગળી પડ્યા છે. આ ખૂની. આ આગળાવાળો કેણુ જણાય છે ? ”

“ બા ! અન્નયખ બેદ ! આ આગળા તો લણા ભાગે વિનુના જણાય છે ! ” કેણુ ! રામપ્રસાદનો માનીતો વિનું ! ના ના તેમ હોયજ નહિ ! ”

“ ચોક્કસ માફ તો માનવું છે કે આ વિનુભાઈનાજ કારસ્થાન છે ! પછી આપમાનો તે ખરા ! ”

“ અરે ! જા ! ભૂલી કાં જાય છે ? વિનું કદી પણ તેવો નિષ્કુળ ન થાય ! ”

આ વાત ચાલતી હતી તેમા ત્યાં અવાજ થયો ગુણસુંદરીની

સહિયર ત્યાં અવની પર આજોડી મૃત્યુના મુખમાં આવી પડી અને અને તુરતમાં ત્યાં “ શું થયું ? ” કહેતો વિનું આવી પહોંચ્યો.

આ દૃશ્ય ગુણસુંદરીની આંખ શામે તળવળવા લાગ્યું. વિનુનો ગમરાયેલોજ લાગતો હતો. કેમ જાણે તે અતીશય ખીન્યો ન હોય ?

“ ગુણીબા ! જો તમે મારું કહેવું માનતા હોય તો હવે આ હોલ છોડો ! નરાધમો આપણી પાછળ પડ્યા લાગે છે ! તેવામાંજ ત્યાં ચીઠી આવી. વિનુ આથી વધુ ભયભીત થયો, ગુણસુંદરી ધડી બરતો ચીઠી જ્યાંથી આવી હતી તે તરફ ટકી ટકીને જોઈ રહી. છેવટે ચીઠી ઉઘાટી તેમાં આ પ્રમાણે લખ્યું હતું.

“ કુલ્લટા ગુણસુંદરી !

મા બાપનો જીવ લઈ તું રામપ્રસાદની પાસે સુખ મોગવવા આવી પણ ત્હને ક્યાં ખબર છે કે તારા વિયોગે બુદ્ધિમંદ છું !

રામપ્રસાદનું ખૂન કરવાનું મુખ્ય કારણ પણ તેજ છે ! જોતું મને મારા ઉછંગે આવી જેસે તો આ પિશાચી ધંધો છોડવા હું કપુલ થાઉં છું !

બાકીતો તું કોઈપણ રીતે સુખી થનાર નથી. તે ખામી રાખજો

લીં ત્હારો પ્રેમી ! રામપ્રસાદનો

ખૂની—

“ ઓ ગુણીબા ! આ શું ? તેને ખબર છે કે વિનુ હજી રહેલો નથી. ત્યાં સુધી નહિતો કેના બાર છે ! નરાધમો સાંભળો ! હવે તમારું આવી બન્યું છે ! ” વિનું ત્યાં ગઈ ઉઠ્યો.

“ શું ત્હારો પ્રેમી ! ઓ વિષય વાસનાના નીચકીડા ! સાંભળ સીંહ કંઠી પણ—મને તેટલો ભૂખ્યો હોય છતાં પણ તૃણા—ધાસ કદી

અહણુ કરશે નહિ ! નરાધમ ! બહે ગુણી અભાગણી હશે ! પણ મારા હૃદય વહલભા ! રામપ્રસાદના ખુનીનો પતો મેળવીશ ! અમારો પ્રેમ વિશુદ્ધ હતો વિષય વાંચનાના અમો કીડા ન હતા. તે ખાત્રી રાખજે !

હું ફરીથી પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે જ્યાંસુધી તને પકડી પુરતી શીક્ષા ન અપાવું ત્યાંસુધી આ ગુણસુંદરી અળખા નહિ પણ યક્ષણી થશે ! જરૂર પડે પ્રત્યજ્ઞા બનશે ! તે ખાત્રી રાખજે ! જા ! નરાધમ ! પાપ ચાર દિવસ ઢાક્યું રહેશે ! સૂર્ય કાઠ છાગડે નહિ ઢંકાય ! ” અને તુરતજ ગુણસુંદરી ચાલી ગઇ. પાછળ તુરતજ વિનુ નીકળ્યો.

ગુણસુંદરીએ ભિષ્મ પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી. પણ હરિવદન દીટેકડીવના શીર પરથી કાઢી બેઠો હતો. કિતરો ન હતો ગુણસુંદરી છુરી હાથમાં લઇ તે તુરતજ પોતાના રૂમમાં ગઇ. અને ખંદારથી હરિવદન ખૂનને લગતી તપાસ કરવા આવ્યા.

હરિવદન જેવા અંદર જતા હતા તેવામાં પાછળથી એક છોકરાએ આવીને પૂછ્યું “ હરીવદનરાય આપનું નામ ? ”

આ નાનીવયના તોફાની શીશુ તરફ જો. હરિવદનરાય ધડીમર થઇયા. અને માયાળુપણે બોલ્યા. “ હા ! શું કામ છે ? ”

“ આ લ્યો આપની ચીડી. ” આમ કહી તે તુરતજ રવાના થયો હરીવદનરાય તેની તરફ આખ મીટીને જોઈ રહ્યા. છેવટે તે દૂર દૂર ચાલી ગયો ને હરીવદને ચીડી ફેડી તો તેમા આ પ્રમાણે લખ્યું હતું....

“ હરીવદન—”

મિત્ર તરીકે મારે તને સલાહ આપવી. રહી કે તું આ આખત હાથ ધરતો ના ! ગુણસુંદરીના લીધે આ પરિણામ આવ્યું છે ! તારે દુનીયામા હજી ઘણા કોડ પુરા કરવાના છે ! હું તારા લાભાર્થે તને કહું છું કે આ આખતથી વેગળો રહેવામાં સાર છે. ને રહેજે ! પછી તો તારી મરજી હું જાણું છું કે તું હસીશો છું ! પણ તારો પ્રાણ બચાવવો હોય તો દૂર રહેજે.

લી૦ ત્હારો સ્નેહી.”

“ ઓહ ! આ કેણુ ! મ્હારો સ્નેહી ! મને નાલાયક બનાવનાર ! ઓ નરાધમ ? તું હજી પણ મ્હને બૂલી કાં જાય છે ? મ્હેં બલબંલા કેસો પકડ્યા છે ! તો પછી તને રામપ્રસાદના ખુનીને પકડવામા હું શું પાછો પડીશ !”

આમ વિચારો તરંગો દોડાવતો તે ગુણસુંદરીના ખાંડ તરફ પ્રયાણ કરી ગયા. ગુણસુંદરી આ વખતે મનમા ઉદ્વેગ પામતી ત્યાં કોય પર બેઠી હતી. હરિવદ્નરાયને જોઇ તે તત્કાળ ઉભી થઇ, અને પેલી છુરી લેવા હરિવદ્નરાયને આંખના ઇશારાથી સત્કાર આપીને ગઇ.

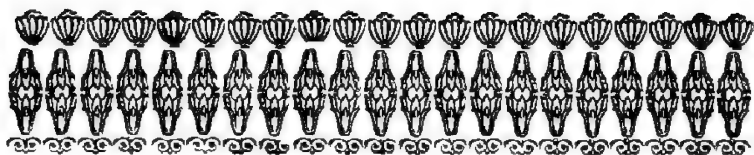
હરિવદ્નરાય ત્યાં બેઠો. નોકરે ઉપસ્થિત થઇ ત્યાં ચઢાના બે પ્યાસા રજી કર્યા. ગુણસુંદરી અને હરિવદ્નરાયે તેને ઇન્સાફ આપ્યો ત્યારબાદ તેઓ વાતોમાં વળ્યા.

છુરીની તમામ હકીકત પેલી ચીઠી અને તેની સહચરીનું મરણ વૃતાન્ત ગુણસુંદરીએ કહી બતાવ્યું.

તેવેજી ખુલાસો હરિવદ્ન પોતાને મળેલી ચીઠી આપી તેને ક્યો

ગુણસુંદરીનું મસ્તક ભ્રમતું હતું શરીર સ્થિતી નરમ હતી આથી હરિવદન કેસની તપાસ કાલપર રાખી ત્યાંથી નીકળ્યા, ગુણસુંદરી પણ તાજી ખુશબોદાર હવા લેવા તે પોતાના અંગના પાછળના બાગમાં ગઈ. વાયુ શીતળ લહેરે. છોડી ગુણસુંદરીના લડીઆને આમતેમ ઉડાવી કાઢી અલૌકિક રૂપ આપતો હતો. ગુણસુંદરી આ વખતે વિકાળ જણાતી હતી—





પ્રકરણ ચોથું.

“હરિવદન ક્યાં!”

હરિવદન ગુણસુંદરી પાસેથી નીકળીને બહાર ગુણસુંદરી ત્યાંથી પોતાના પ્યારા રામપ્રસાદના બગીચામાં ફરવા ગઇ તે આપણે જાણી ગયા છીએ.

રાત્રીના નવ વાગ્યા તદ્દપી પણ પોતાના પ્રાણુવલ્લભ ન આવ્યા તેથી પુરુષાને ચીતા થવા માડી આખો ફરકવા લાગી. શરીરના અંગો અરુચિવસ્થ થતા માલુમ પડવા લાગ્યા તે ઉપરથી પુરુષાને બન્યની આગાહી જણાવવા લાગી.

પુરુષા પતિના વિયોગથી પતિની રાહ જોતી બાળા પાણી વગરની માછલી કેવી હોય? માથા ઉપર દુઃખના વાદળ આવવાની આગાહીના ચિન્હો જણાય છે! તમારા અંગો તમને તે સૂચવે! ત્યારે તમારું મન કેવું ઉદ્વેગ પામે છે! અનુભવીજ જાણે!

પુરુષા પતિના વિરહે ઝુરતી બહાર કોઇ આવતું અગર તો પવનથી પીપળાનું પાન ખરતું તો પણ “કોણ?” આ પ્રશ્ન ઉઠત બેર પૂછતો પણ ત્યાં કોણ હોય? કે જવાબ આપે ત્યારે તે નીરાશ થયેલ બાળા પાછી વિરહ બનતી.

હાય ! શું થયું હશે ? નાથ ક્યાં ગયા હશે ? શું ખૂનીએ તેમનાપર નીચ હુમલો કર્યો હશે ? પ્રભુ ! પ્રભુ ! મારા શૌભાગ્ય કંકણનો રાખનારો છું ! વિશુ ! દિનાનાથ ! તારા ચરણકમળમા હું આપના અશ્રુઓની શરિતા વહેવડાવી તારા પાય બીજવી તને લળી-લળીને કહું છું કે નાથ ! મારા જીવનનાધારનું તું રક્ષણ કરજે ! દુશ્મનો મહા ભુડા છે ! નરાધમો શું ન કરે ? વખતપર જીવ પશુ લે ! ” આમ બકબકવા લાગી ને વળી પાછી ધડીબર તે શાત થઇ પશુ પતિ વીરોણી પ્રમદા ને સુખ ક્યાં હોય ! વળી પાછી તે બોલી “ પ્રાણનાથ ! આપણુ આપ ન આવ્યા ! ” મારા કયા ગુન્હાની મને શીક્ષા મળે છે ! તે તો મને જણાવતું ! ” નાથ ! હવે હદ થાય છે ! પ્રભુ આપ વીના મારો પ્રાણુ આ દેહ છોડી જવાની તૈયારી કરી રહ્યો છે ! ” વળી પાછી તે બોલી. ” પ્રભુ ! તેમને કયા ગુન્હા માટે હજી સુધી તે રોકી રાખ્યા છે ? વળી આ નોકરી ? આ તે નોકરી ! જીવ જવાનો શોદો ! મધરાત્રી અગર તો ખરોબખરો, શાળ કે માદા પશુ તેની પાછળ ટીથાવાનું ! ”

આ વિચાર વમળ ચાલતી હતી તેવામા બારણુ પહોંચવાનો અવાજ આવ્યો પુષ્પા તુરતજ ઉઠી ને હર્ષમાં ને હર્ષમાં તે દ્વાર ખોલવા બારણુ તરફ ગઇ જતા જતા મનમા ધણુધણુ ઘાટ ધડયા અતે હર્ષના સાગરમાં ડોલવા લાગી.

“ હરિવદનરાય ક્યાં ? ” બારણુ ખોલતાંજ સામે પ્રશ્ન મળ્યો પુષ્પાના હવાઇ દીક્ષામાં ધુળમાં મળી ગયા પ્રાણુના આંખના વિચાર વમળના મણુકા ફેરતી પુષ્પા આ પ્રશ્ન મળવાથી ધડીબર રથંબી ગઇ.

“હજી આવ્યા નથી!” પુષ્પા આખરે સ્વસ્થ થતી બોલી.

“ક્યા ગયા છે?” આવનાર વ્યક્તીએ જાણ્યા સામે પ્રશ્ન પુછ્યો. ખૂનીની તપાસમાં ” પુષ્પાએ કંટાળતી હોય તેવો ડાળ કરીને જીવાળ આપ્યો. ક્યારે ગયા હતા?” પેલાએ વધુ પ્રશ્નો પુછવા ચાલુજ રાખ્યા.

“પણ તમે કોણ છો? તેતો જણાવો!”

“હું” “પેલા માણસે આશ્ચર્ય પૂર્ણ અવાજે પૂછ્યું ને વળી પાછો બોલ્યો “હું તો પોલીસ કમીશનર છું!” પોતાની ઝાળખ આપતાં જણાવ્યું.

“કોણ! પોલીસ કમીશનર! અત્યારે મધ્યરાત્રે મારે ત્યા” કહો! કાઈ મારા પ્રાણવલ્લભના શ્રમાચાર છે? અજ્ઞયમ થતા પોતાના પતિના સમાચાર પૂછતાં તેણે જણાવ્યું.

“હરિવદન સાંજના છ વાગે અમારી પોલીસ કમીશનરની ઝાંપીસ છોડીને ગયા હતા ત્યારબાદ તેઓ ઘર તરફ જવા નીકળ્યા હતા. પણ મને ચીડી મળી કે “હું હરિવદનરાયને પકડીશ. તમે સાવચેત રહેજો.” તે ચીડી સાચી છે કે જુડી તે આપણે જાણવી જોઈએ ને તેની તપાસ કરવા હું આવ્યો તો દીલગીર છું કે હરિવદન અહીં નથી.

ચારા પાઠક—

આપણે પણ હરિવદન ક્યાં? તેની તપાસ કરી નથી. કેવી રીતે કેના પંજમા સપડાયા તે પણ આપણે જાણતા નથી તો આ પ્રસંગે તે આપણે જાણવું જરૂરી છે. તો ચાલ આપણે તે જાણીએ અને આપણી વાર્તા પ્રવાહમાં આગળ ચાલીએ.

હરિવદનરાય ગુણસુંદરીના મકાન પરથી ગુણસુંદરીની સ્થિતી ખરાબ જોઇને તે તુરતજ નીકળ્યો તે આપણે જાણી ચુક્યા છીએ ને ત્યાંથી તે પોલીસ સ્ટેશન પર ગયો.

ત્યાં તેમના ઉપરી અમલદાર પાસે ઘણી વાતચીત કર્યા પાછા જ્યાંથી તે પોતાના ધર તરફ જવા નીકળ્યો. રસ્તામાં તે પુરપાટ ઉતાવળો ઉતાવળો ચાલ્યો જતો હતો. અવનીપર અધિકારની આગાહીના ચિન્હો જણાતા હતા. આખા દિવસના પરિશ્રમથી ઠંટાળી મનુષ્યો ધર તરફ પ્રયાણ કરતા હતા. પક્ષીઓ પણ આનંદ અને ઉદ્ધાસથી પોતાના વહાલસોયા બાળકોને બેટવા તેમની ચાંચમાં ખોરાક મુકવા વધુ ઉત્ક્રાંત થયા હતા. ને તેથી તે જોશમાં ધર તરફ પ્રયાણ કરી રહ્યા હતા.

આ વખતે હરિવદનને એક માણસ સામે અથડી પડ્યો હરિવદન વિચાર વમળમાં ગુથાયલા હતા પણ વળી પાછો જાગૃત થયા ને પુછ્યું “ભલા માણસ જોતો નથી !”

“તું જોતો નથી ! વિચારમાં ને વિચારમાં તારૂં જ્ઞાન પણ ક્યા છે ? ઉપરથી વળી પાછો બીજાને દબાવે છે કેમ ? ઉપરા ઉપરી તેણે હરિવદનને વધુ ને વધુ કહેવા માંડ્યું.

“ચૂપ કર ! તારી આંખો ક્યા હતી ! હું વિચારમાં હતો પણ તારૂં જ્ઞાન ક્યા બળી ગયું હતું તે તો કહે ?” હરિવદન પણ તેના પ્રશ્નોથી ઉકળ્યા હતા. તેમણે પુછ્યું

“એટલે શું તમારે નહિ જોવાનું ?” આમ કહી તેણે આડી નજરે હરિવદનરાય સામું જોયું ને ચાલવા માંડ્યું.

હરિવદનરાય તેના તરફ અંશય અરેલી નજરે પાછળને પાછળ

જોઈ રહ્યો, “ ચોક્કશ કોઈ બદમાશ હશે ? ” તે સ્વગત મનમાં જ બોલ્યા. “ મારે તેની તપાસ કરવી ? ” આમ વિચાર કરતા તે ઘુસ્ત પાછળ ગયા અને નરાધમથી થોડે દૂર તે ચાલવા લાગ્યા.

જે માણસે તેમને ધકકો માર્યો હતો તે માણસે સીધા રાજ માર્ગ પર જાહેર રસ્તા પર ન જતાં બીજા માર્ગ પકડ્યો, ગીચ જંગલમાં-વનસ્પતીવાળા-ઝાડો વાળા વનમાં તેણે પ્રયાણ કરવા માંડ્યું ને તેની પાછળ પાછળ હરિવદનરાયે પણ પ્રયાણ કરવા માંડ્યું.

પેલાએ ત્રાસી નજરે હરિવદનને જોઈ લીધો ને મનમાં સ્મીતહાસ્ય કરીને બોલ્યો-“ ઠીક છે ! મરવાનો થયો છું ! નહિ તો મારો પીછો ન પકડે ! હવે વારી-આવવા દે ! ”

આમ બડબડતો તે આગળ ને આગળ ચાલવા માંડ્યો. છેવટે તે થોડે દૂર ઉભો તેનાથી પચાસ કદમ દુર હરિવદન પણ ઉભો.

પેલા માણસે ત્યાં ઉભા ઉભા કાંઈક નીશાની સૂચક અવાજ કર્યો. અને તે અવાજ સાંભળતાં પોતાના માણસો આવી ઉભા રહ્યા. આ માણસોને તેણે કાંઈક હાથની નીશાનીથી સમજાવવા માડ્યા. ને જોતજોતામાં માણસો પણ કેળવાયલા પોપટની માફક ચાલ્યા ગયા. આખરે તે એકસો ઉભો રહ્યો. ને પાછો માણસોની રાહ જોતો ત્યાં જ બેઠો.

દૂર ઉભા ઉભા હરિવદનરાય આ બધો તમાસો જોઈ ત્યાંથી નરાધમને પકડવાના વિચારે તેમણે પ્રયાણ કરવાનો વિચાર કર્યો. ને તે વિચાર અમલમાં મુકવા તે ચાલવા લાગ્યા. રાત્રી બચાનક હતી. અવની પર અંધારપછેડો પથરાયો હતો. ને વન પણ અત્યારે

બયાનકજી બાસતું હતું ! હરિવદનરાય ત્યાંથી ચાલતા લાગ્યા તેવામાં તેમના માથા પર હાથ પડ્યો.

હરિવદનરાય અચાનક આમ ખભા પર હાથ પડ્યો તે જોઈ ચમક્યા તે તેનું કારણ પૂછવા તે વધુ ઉત્સક બન્યો કાંધીત યઈ તેણે કમ્બર પર પોતાની પિસ્તોલ તૈયાર કરવા હાથ નાખ્યો પણ ત્યાંથી પોતાની પિસ્તોલ પણ ગુમ થઈ હતી તેણે ખભા પર હાથ પડેલો તે છોડાવવા ઘણા પ્રયત્નો કર્યા પણ નીરથક ! જળરજસ્ત પોલાદી પંખની માફક પડેલો હસ્ત તેના ખભા પરથી ન ઊપડ્યો તે નજ ઊપડ્યો !

એવામાં ત્યા સમા માણસોએ આવીને ખભા પરનો ભાગ પકડી તેને ખૂબ હલાવીને પુછ્યું “ કેમ હવે કેવી મજા છે ? હવે તમારા શા હાલ થશે તે જાણાછો !”

“પ...ણ...મ...ને...પ...ક...ડ...વા...નું... કા...ર...ણ ?” તેણે ગુંગળતા અવાજે તેમને પૂછ્યું.

તને મિત્ર તરીકે સલાહ આપ્યા છતા હજી પણ તું તે કામમા મશ્ગુલ રહી તો તેનું ફળ મારે તને ચખ્ખાડવુંજ રહ્યું ને...તેમાના એકે આગળ આવીને રોશ્નમાને રોષમાં તેણે જણાવ્યું.

“ મિત્ર તરીકે કા ?”

“ તો દુશ્મન તરીકે !” હરિવદનના પ્રશ્નનો સામોજી વિચિત્ર પ્રત્યુત્તર આપ્યો.

“ મને મારા કામમાથી અળગા થવાની મારી કીર્તી પર સલાને માટે કાળું કલંક અડાવવાનું અને મને હીચકારો બનાવવાનું જમતમા મારી કીર્તીને ઝાંખી પાડવાનું કહેનાર-મારો શુભેચ્છક

મિત્ર ! કેમ ખડેને ?” હરિવદને તે તરફ તીરસ્કાર બતાવતાં તેણે કહ્યું.

“ તોશું ? ત્હારી બહાલસોઈ પત્નિને તારા હૈતના કડકા બાળકોને વિધવા અને માઆપ વગર રખડ્યું પડે તે કરતા આ કાર્ય છોડી-જીવનભર તું સુખેથી બેઠા બેઠા ખાય તેટલા નાણા તને મળે ! તેમ ગોઠવણ થાય અને તે કરી આપવાનું શાહસ કરનાર તારી જીંદગી સુખમા જાય તેમ વાચ્છનાર ત્હારા મિત્ર તરીકે કેમકે પેલી વ્યક્તિએ પોતાને મિત્ર તરીકે ઓળખાવી. તેના લાભો સમજાવવા માડ્યું

પેલા ઝાડ આગળ બેઠેલો માણસ હજી તે તરફ તાકીને જોઈ રહ્યો હતો. ધણીવાર સુધી તે તેમજ બેસી રહ્યો આખરે કંટાળ્યો હોય તેવી સ્થિતિમા તે ઉભો થયો ને પેલા તરફ જોઈ રહ્યો થીડી ભર તો વિકાળ થયો ને પાછો કંટાળી બેઠો. ! હજી પણ કેમ ન આવ્યા ! તે સ્વગત બબડ્યો ને પાછો ઉભો થઈ તેણે સંતાપસૂચક અવાજ કર્યો.

“ ચાલ હવે અમારા સરદાર પાસે ! ” તેને પકડતાં તે ટોળામા ના એકે જણાવ્યું અને સર્વ ચાલવા લાગ્યા. વચમા હરિવદન બધા બીત દશામા ચાલવા લાગ્યો. આખુ વન અને હમણાજ વરસાદ થઈ ગયેલ હોવાથી બીની હવાવાળી જમીન—અને ભેજવાળો પવન-વળી નાની નાની લીલોતરીવાળી-હરિયાળી અને થોડુંક ઘાસ આ બધું ઓળાંટતા તેઓ ચાલવા લાગ્યા.

આખરે તેઓ પેલા માણસ પાસે આવી પહોંચ્યો પેલા માણસ તેમને જોઈ ઉભો થયો ને બધા દૂર થયા તેણે પેલાને પકડ્યો ને જોરથી ખમ પાડી. પૂછ્યું “ કેમ ! કોની આંખો છે ! હવે તમે કોના પંજમાં છો તે જાણો છો ના ? હું ધાઈ તો તમને અત્યારેજ

પુરો કરી શકુ છું ! પણ મ્હને તમારી જીની દયા આવે છે ! તમે મારા દુશ્મન છો પણ તમારી જીની ગરીબી તસ્વીર મારી શામે ખડી થાય છે. તેનાથી મારું હૃદય દબે છે ! ! બહે હું રામપ્રસાદનો ખૂની છું પણ જીથો પર તો હું રહેમ રાખુ છું મારે પુષ્પાના સૌભા-અને ખાતર તમને જીવતાજ રહેવા દેવા માગું છું ” પેલા માણસે તેના તરફ ત્યાની નજર ખાતાવતાં કહ્યું ને વળી પાછું પૂછ્યું “ બોલ તારી શું મરજી છે ! ”

“ તું ગમે તેવા કારસ્થાનો કરીશ ગમે તે કરીશ. પણ તારા કૃત્યો-તો મ્હારે હિંદાડા પાડેજ છુટકો ! બહે તે તો સાઈ કામ છે. મૃત્યુ તો હમો છુપી પોલીસના માણસોના હાથમાં લાઇને ફરીએ છીએ તો પછી અમો શા કારણે ડરીએ ? બહે મારી નાખવો હોયતો મારી નાખ ? પણ હું મારું કર્તવ્ય કદીપણ સુઝીશ નહિ ! ”

“ એમ કે ! ” હરિવદન તરફ રોષ ભર્યા અવાજે કહ્યું “ જીવ આને જાડ સાથે બાંધીને પેલી શીક્ષા ફરમાવો ! લાઇ જીવ પલાયન થઇ ગયા.

પેલા માણસો તેમને લઈ ત્યાંથી દશગાર કદમના દૂર લઈ ગયા નરાધમને ? તેણે પોતાના માણસને જણાવ્યું ને આગા મળતાં માણસો પણ તેને લઈ ત્યાંથી અને હરિવદનને બાંધ્યો, સખ બાંધ્યા બાદ પોતાની પાસેના ફેટલાક સર્પો ત્યાં છુટા મુક્યા. પકડાયેલા સર્પો છુટતા કુંદવાડા મારવા લાગ્યા ફેટલાક તો જાડપર ચડી ડાળીએ લટકે હરિવદનના મુખ આમળ આવી લટકવા લાગ્યા.

હરિવદન આથી ખૂબ ગભરાયા ને હિમ્મત પૂર્વક તેણે બુવાલ આપ્યો હતો તે હિમ્મત તેની ક્યાં નામ્મી ગઇ તેતો પ્રશ્ન બાકે !

“ કેમ ! હવે જીવન ઉપર છું કે મરવાની ઇચ્છા છે ! ” પેલા માણસોમાના એકે હસતા હસતા પૂછવા માડ્યું. પણ હરિવદન તો મૌનજ ધારી ત્યાં ઉભો રહ્યો.

ત્યાં મુકામકા વિકાળ નર્પો કુદાડા મારતા મારતા તેના પગ આગળ આવી પડેલા મિથ્યા અચાવના પોતાનો અચાવ કરવા હરિવદન પોતાના પગો પાછા ખેંચવા લાગ્યો. આમ તે મૃત્યુના મુખમાં આવી પડ્યો.

“ કેમ જીવનની આશા છે કે ? ” બીજાએ પોતાના હાથમાંની લાકડી ખોસતા તેણે પૂછ્યું.

અને જીવનની આશા કેને નહોતી ? સાઠ વરસનો જુદો પણ મરવા પડેલો હોય છતાં પણ—મરણ શબ્દ સાંભળતાં તે નથી થરથરતો તો પછી જીવન અને જીંદગીની તમામ આશાઓ હજી અપૂર્ણ છે તેવા યુવાન માણસો કેમ ન ઇચ્છે ?

હરિવદનરાયનું મનતો માનતું હતું કે હું છુટું અને છુટવા પ્રયત્ન કરવા પણ તે તૈયાર થયું હતું. પણ પોતાનું કાયર પાછું નરાધમો આગળ કેમ જાહેર કરાયા અને જાહેર કરે તો ! અદમાશો તેને હર વખત સતાવે ! આ વિચારે તે મૌનજ રહ્યો પણ આમ આશા અને મૃત્યુ વચ્ચે હરિવદનની જીંદગી જોલા ખાતી હતી.

દૂર દૂર નરાધમો તાપણી શળગાવી મનમાં કાંઈ કાંઈ બડબડ કરતાં હસતા હતા વળી વચમાં વચમાં તો હાથની તાળી અરસપરસ ચેતા દેતા હતા. ફેટલાક તો કાંઈ જુદા જુદા હાથના ચેન ચાળા કરતા હતા.

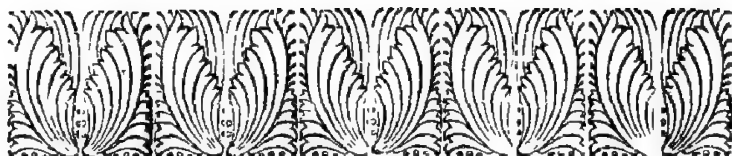
તેવામાં પ્રાતઃકાળનો વખત થવા આવ્યો પૂર્વમાં પ્રભુ પ્રમાકર

ના આજી રમીલ કિરણો પ્રકાશ આપી રહ્યા હતા. આકાશમાં પીળા અને લાલ રંગો થઇ રહ્યા હતા.

પેલા માણસો પણ ત્યાંથી ઉઠ્યા ઘડીભર સર્પો ત્યાંથી દૂર ગયા હતા. તેથી પેલો હરિવદન પણ વિશ્વાસિ લઇ રહ્યો હતો પેલા નરાધમોના એકે તેણે ઘોલ મારી ને પેલો જાગ્યો. હરિવદન કાઠપણુ બોલે તે પહેલા તેણે પેલા સર્પોને બોલાવ્યા. ને ત્યાં સર્પો મુકીને પાછા ચાલતા થયા.

સવારમાં ગઇ રાત્રીની તમામ ખીના ગુણસુંદરીના જાણવામાં આવી. હજી સુધી હરિવદન પોતાના ઘેર પાછા ફર્યા નથી અને નરાધમોના પંજમાં સપડાયા છે તે જાણી તે વધુ ક્રોધાયમાન થઈ. હવે કોઇ પણ રીતે મ્હારે નરાધમોનો પીછો પકડવો ને તેમનો અંત આણવો તેવો નિશ્ચય કરી તે પોતાના ખંડમાં તે બાળતની તૈયારી કરવા ગઇ. અને વાયુવેગે આખા ગામમાં “ હરિવદન ક્યાં ? ” તે વાત ચર્ચવા માંડી પુખ્ત પોતાના પ્રાણનાથના વિયોગના દુઃખે અતીશય ઝુરવા માડી અને સવારે જોબાન અવસ્થામાં તે પડી રહી.





પ્રકરણ પાંચમું,



આકૃતમાં



અપેરની નીંદ્રા શેવાના હેતુથી ગુણસુંદરી આરામ પૂર્વક સૂતી હતી. પાસે વાળુ પડથું હતું પણ વીરહણી વામાને આલંકાર અને સુષો પોતાના બરચાર વિના શા કામના ! તમામ ધરેણા આલુષણો તેણે ઉતાર્યાં અને બારણું બંધ કર્યું.

જ્યારે જ્યારે દુઃખી માણસને એકાન્ત મળે છે ત્યારે તેની ગમગીની વધુ વધે છે. માણસ વધુ હિંદાસ થાય છે. નીરાશાવાદી બને છે જીવન ઉપર શીટકાર વરસે છે અને છેવટે આપઘાત કરવા પણ તૈયાર થાય છે. એટલી બધી હદે તે પહોંચે છે ખરેખર એકાન્ત મનુષ્યો દુઃખી પ્રાણીને આશ્વાસનના બદલ જીવનપર વરસાદ વરસાવનાર નીપજે છે. ખરેખર—

જગતના દુઃખીયાને હા ! નથી એકાત એ સારી !

જઈને માનવી ત્યાથી નિરાશા માંઢી ફુલવાનો

જગત માનવી જો તે હશે દુઃખી જનો બહુએ

જશે ના માનવી એકાન્તે ! હૃદયના બાસથી ઢારી.

એકાન્તમાં સુવાથી આશ્વાસન મળે ! હૃદયનો માર ઝાંછો થાય ! આશ્વાનું કિરણ તેમથી પ્રગટે છે. તે વાત મીઠ્યા છે તેવી એકાન્ત મળવાથી દુઃખી આશી પ્રાણી નિરાશાવાદી થઈ તે જીવનના અંત પર આવે છે. તે આખરે ઘણી વખત તેવા એકાન્તથી માણસ કે બધરી આપઘાત કરી એસે છે. આપણા કરતાં પુરષો કરતાં સ્ત્રીઓ ઝટ આપઘાત કરી એસે છે.

ગુણસુંદરીને પણ આ જીવનપર પ્રીટરન વરસાવવા લાગ્યો. જેના પર પોતાનો પોતાના સંઘળા જીવનનો આધાર હતો તેવા પોતાના પ્રિય રામપ્રસાદના મૃત્યુથી તે અર્ધ ગાડી થઈ હતી. બારી પાસે તેણે પુરણી નાંખીને બેઠી. બારીમાંથી ફર ફર કરતો આછો પવન અંદર આવતો હતો. અને તેનાથી ગુણસુંદરીના છુટા કેશ ઉડી ઉડી તેના મુખપરવીંદર આવી પડ્યા હતા.

“ઓ પ્રભુ ! દીનાનાથ ! મેં ગયા બવમા કમા પાપો કયાં હશે કે અત્યારે મારા શીરપર દુઃખોનો વરસાદ વરસે છે ! કૃપાળુ હજી પણ મારા પર ફેટલા દુઃખો વરસવાના બાકી છે ? કહે ! કહે ! જીવનની દુઃખીયારીને જીંદગીમાં કોઈ પણ વખત સુખનો છાટો પણ નહીં પામવાનું ! શું જીવતરબર દુઃખીયારી સ્થિતીમાં બળા મરવાનું લખાયું છે !

ને જે તેવી સ્થિતીમાં રહેવાનું હોય તો આદીશ ! ત્યારા અખંડ શાંતિના ધામમાં આવી ત્યાં હું શાંતિ શા માટે ન મેળવું ! આમ કહી તે આત્મહત્યા કરવાની અણી પર આવી.

આ વખતે બાનુદેવ પોતાનો રથ ધીમે ધીમે સ્થિતીમાં ઉતારી રહ્યા આ બા દિવસના પદ્મિન્યથી લાલ પીળા થઈ રહ્યા હતા. હમ-

જ્યાંજ સૂર્યનારાયણ અસ્ત થશે તે રમનીપતિનું આવાગમન થશે. જોત જોતામાં સૂર્ય ભગવાન અસ્ત પામ્યા પશ્ચિમ દિશામાં ચાલ્યા ગયા અને આકાશમાં ઝીણી ઝીણી ચાદલીઓ પ્રગટી આમ આકાશમાં તરેહ તરેહના ફેરફાર થતા હતા ચાદલીઓ પણ ઉગ્યો અપોરની બેઠેલી ગુણસુંદરીને બાન ન રહ્યું, કે વખત ફેટકો થયો છે ?

અવનીના માણસોએ શીતળતા ચંદ્રમાનું તેજ લુટી રહ્યા હતા. પણ તે શીતળ ચંદ્રમાં પણ ગુણસુંદરીને શીતળતા ન આપી શક્યો.

ગુણસુંદરીનું હૃદય ધડકતું હતું અને મનમાં તે મુંઝાતી હતી. જીવનથી તેને કેમ જાણે અતીશય કંટાળો ન ઉપજ્યો હોય ? તેવો બાસ તેના મુખ ઉરેર થતા અવનવા ફેરફારથી જણાતો હતો.

ગુણસુંદરી આપઘાત કરવાના વિચારથી ઉત્તેજિત થઈને તે હેઠળ પડશે અને આફતી દુનિયાને ત્યાગ કરીને કમોતે મરશે તેમ જણાતું હતું પણ તેને પોતે કરેલી રામપ્રસાદના ખૂનીનો પત્તો મેળવવાની પ્રતિજ્ઞા યાદ આવી ને તે ખચી.

“ કેમ ! શા વિચારમાં છું ? વ્હા.....”

“ શંખુર, બોલતા વિચર કર ! નરાધમ ! પારકી સ્ત્રીને બોલાવતા હજી તું શીખ્યો હોય તેમ જણાતું નથી ! ” ક્રોધીત ગુણસુંદરીએ જણાવ્યું.

“ તો આપ શીખવાડશે ના તમો જ્યારે મારા ગૃહરાણી થશે ત્યારે બધુંમ શીખાશક ! ” આમ બોલતો તે ખુરખાવાળો આગળ વધ્યો. કેમ ગુણસુંદરી પાછી હઠવા લાગી.

“શુ તારી ગુહરાણી ત્હારી બેન-અને તારી માતા-તારા ઉઠંગે બેસશે ! “ આમ કહેતા તેણે પાસે પડેલા ફલોવર ઉચકી તેના માથામાં માર્યો.

“ ગુણી ! માન હજી પણ મ્હારીયા ' તેમાજ તને શાનિ મળશે ! તેમા તું સુખી થઇશ ! ” ગુણસુંદરીની વિચાર માળા તુટી પાછળ જોયું તો કાળા મુરખામા પરિધાન થયેલી આકૃતિ તેની નજર સમક્ષ પડી. ગુણસુંદરી ચમકી બારણું ખંચ હોવા છતાં તે ક્યા માર્ગે પ્રવેશી સુકી તેથી તે ખોજ કરવા માડી.

પેલી આકૃતિએ તેને આલાકારથી સુકાવી વધુ આગળ વધ્યાને વધુ વિકાળ લાગતો તે બોલ્યો “ બાળા ! તેનો બધો મિથ્યા ભવ છે ' જીવન સુખે પભાર કરવું હોય તો મારી અધોગત અનવામાજ કાયદો છે ! આ સુકામળ પુષ્પકતા તાગ દેહને દુભાવીને શુ કરવા કરમાવે છે ! એના કરતા એ પુષ્પનો ઉપભોગ ભરમર કરવા મારો છે તો તેને માણવા દઇને તું વધુ સુખી ક્યાં બનતી નથી ? ”

“ છટ છટ ! નરાધમ ! દૈવીપુષ્પો તો દેવોનેજ અર્પણ થાય અધર્મેને તે કદી પણ સ્પર્શ ન કરે !

“ અને દૈવી ન મળે તો ? ” પેલાએ આગળ વધતાં પૂછવા માડ્યું.

“ તો ! તો ભરે તે કરમાય ! પણ નરાધમો તેનો કદી પણ ઉપભોગ નજ કરી શકે ? ” પાછળ હડતા ગુણસુંદરીએ જવાબ આપ્યો.

આમ આગળ વધતાં વધતાં તે રાઉન્ડ ટેમલપર આવી પહોંચ્યો રાઉન્ડ ટેમલની ખીજ બાજુ ગુણસુંદરી ઉભી હતી નરાધમ અત્યંત આંટા મારતો હતો ગુણી પોતાનો બચાવ કરતી હતી

આમને આમ ધરીયાળમા ત્રણના ટકોરા થયા ને ગુણી ઉંધમાં આવવા લાગી લાગ નેછ પેલી આકૃતિ આગળ વધી પશુ તે આગળ વધી ગુણસુંદરીને પકડી પાડે તે પહેલાં તેણે પોતાની પાસેની છરી સામે ધરીને વિકાળ થતાં તે સીંહણની માફક ગર્જા ઉઠી ખબરદાર ! પાપી પિશાચ એકડગલું પશુ આગળ વધ્યો તો જીવથી જમ્યા ! હજી તું મારા હાથનો પ્રસાદ ચાખ્યા વગરનો રહી ગયો જણાય છે ! યાદ રાખજે કે પોરણી સીનું શીયળ પ્રભુ કદી પશુ છુટાવા દેતો નથી ! જોછ લે નરાધમ ! મહાભારત ! દુષ્ટ દુઃશાશનાદિના શા હાલ થયા ? કયાકીચકે કામાધ થવાથી તેની શી દશા થઈ ! મારા રામપ્રસાદ શીવાય મારે અધા ભાધ સમાન છે ! ”

“ પશુ રામપ્રસાદનું તો મૃત્યુ થયું પછી શું ? ”

“ પછી શું ? બહાલાના વિયોગો તેમના મૃત્યુ પછી શંકમ પાળી વૈભવ વિલાસોનો ત્યાગ કરી જીવનને સનમાર્ગે વાળી ચાલવું ! એજ પવિત્ર વિધવાનું ધ્યેય છે ! અને તે પ્રમાણે વર્તવાને જીવનભર ચાલીસ ! ” કટારને તેજ મૂર્તિ તેની સામે ધરી ગુણસુંદરી બોલી સાચી વિધવા પતિના મૃત્યુ પછી તેજ પ્રમાણે વર્તવાને અંધારાલી છે. તેવીજ આદર્શ વિધવા પૂજ્ય પાદ છે. તેવીજ વિધવા તે ગંગા સ્વરૂપ કહેવાય ! તે પવિત્ર છે ! તેનીજ તરફ મારું મસ્તક પૂજ્ય બાવે નમે છે.”

“તો શું તું નહિ માને ? માન અને વ્રથા સંકટમાથી તું છુટી સુખવૈભવમા મહાલ ! આ દોલત સધળી મારી છે. રામપ્રસાદના ખૂન કરવાનું પશુ તેજ કારણ છે ! ” પેલી આકૃતિએ કહ્યું.

“ તું કહેનાર કહી રહ્યો ! પશુ હું કદીપશુ ચલાયમાન થવાની

નથી ! રામપ્રસાદના ખૂતી તું હવે જીવતો પણ જનાર નથી ! ”
આમ બોલતા તે આગળ વધી. તેની તેજદાર કટાર અને ધીમેધીમે
આગળ વધતી-તેની ચાલ જાણે શાક્ષાત દુશ્મનોના સંહાર કરવા
તૈયાર થયેલી દેવી !

નરાધમ આથી પાછા પગલે પાછળ હઠવા લાગ્યા. જેમ જેમ
તે પાછળ હઠતો ગયો તેમ તેમ ગુણસુંદરી આગળ વધવા લાગી એ
હમણાજ પેલી આકૃતિનો જીવ લઇ પોતાની પ્રતિષ્ઠા તે પુરી કરશે
કે શું ? તેમ જણાતું હતું. પેલી આકૃતિ જાણે વધુ ન ખાતી હોય
તેવો ડોર કરતી પાસે આવેલી ખારી પાસે તે ગઇ. અને ગુણસુંદરી
પોતાની કાતિલ કટાર તેના પેટમા ખોસી તેનો પ્રાણ લે તે પહેલા
તેણે પાછળનો હાથ ખારીમાથી ખંદાર કહાડી કાઢક બેઠસુચક
નીશાનીવાળો અવાજ કર્યો.

હેઠળ ભમતા તેના માથુસો ધીરે ધીરે મકાનપરના નગપર
ચડ્યા અને એકમેકના મસ્તકપર પગરાખી ખારીની લાગલગાટ તે
આવી પહોંચ્યા.

ગુણસુંદરી આમ ભૂલે તેમ ન હતી. પણ યુરખાવાળાને બેઠ
જલદી ખુલ્લો પડે તો તેના પરિણામોના શીમા તેના આનંદની
શીમા રાખતા ન હતા, અને તે આનંદના હિલ્લાસમા ગુણસુંદરી
આ નરાધમનું કાર્ય અજાણમા રહ્યું તેના તરફ નજર રાખતાં
ખીજી તરફ નજર રાખવી ચુકી ગઇ. અને આખરે નરાધમોના હાથના
પંજામાં સપડાવાની અણીપર આવી ગઇ.

પેલા બદમાશેએ ધીરે રહીને પાછળથી આવી ગુણસુંદરીનો
હાથ પકડી તેની કટાર તેના હાથમાંથી ઝુટવી લીધી. ખીજાએ

પાછળ રહીને તેનું મુખ દબાવ્યું. અને આનંદના ગરકાવમાં તરબોળ થયલી ગુણસુંદરી આમ સપડાઇ.

પેલા બદમાશે તેને હકમ આપ્યો કે “આરને રહીને હેઠળ ઉતારે અને આપણી ગુફા તરફ લઇ જાવો !”

“પણ પ્રાતઃકાળ થવા આવ્યું છે તો કયા માર્ગે ?” બીબ્બાંબ પૂછ્યું “કેમ ! બીબ્બાં માર્ગે જણા ! હું પણ આવું છું !” આમ કહી તમામ હેઠળ ઉતરવા લાગ્યા અને જોત જોતા પેલા નરાધમો ગુણસુંદરીને બે ભાન અવસ્થામાંથી ઉંચકી લઇને ધીરે રહીને હેઠળ મુકી સર્વ ત્યાથી ચાલવા લાગ્યા :

પ્રાતઃકાળ થવા આવ્યા હતા પૂર્વાકાશમાં તરેહ તરેહના રંગો કેન્દ્રકાર થતા હતા સૂર્ય નારાયણ પોતાના આછા રશ્મિ કિરણો અવની પર ફેંકી રહ્યા હતા. ઉષા પ્રગટી અને લાલ પીળા રંગના સાથીયા પુર્ગ માનુદેવની સ્વારીની રાહ જોઇ રહ્યા હતા. તેવામાં બાતુદેવ પ્રગટયા. અવનીપર મનુષ્યોએ તેમને ધ્રુવગાથી વધાવ્યા કેટલાકો હજી પણ સૂઇ રહ્યા હતા ત્યારે ઉધમી, ધંધાર્થી માણસો પણ ક્યારનાય ઉઠી દાતણ પાણી ધીગેરે સાચ કમથી પરવારીને પોતાના કામે કયાનાય વળગી ગયા હતા.

સવાર થતાજ ગુણસુંદરીના ખંડમાં તપામ અર્થે દાસી આવી પણ હજી બારણું બંધ હતું હમણાં ઉઠશે ! આમ ધારી દાસી ત્યાંથી ગઇ. નવવાગેવા આવ્યા પણ ગુણસુંદરીબાના ખંડનું બારણું ઉઠડ્યું નહિ દાસી બહેમે ભરાઇ

“શું ! વળી પાછું કાંઈક નવીનતો નથી ગયું ? એ પોચા હૃદયના ગુણીયાએ આપઘાતતો નથી કર્યો ? ના. ના. તેમતો નજ

કરે ! તેમ કરે તો પછી શેઠના ખૂનનો પતો કાણ મેળવશે ? ટીટકડીવ તો કેદ પકડાયો છે ! તો ! ”

આમ તરફ તરફના તરગોની ઘટમાળ દાસીના દીલમાં રકૂરી બારણા ખખડાવ્યા પણ જીવાળ ન મળ્યો ! ક્યાથી મળે ? અંદર કોમ્પણ હોય તોને ? આમ મોટી મોટી જૂમે મારવાથી વરના ખીજ માણસો પણ ભેગા થયા.

આ અવાજથી વિનુ પણ દોડતો દોડતો ત્યા આવ્યો. અને સર્વ શંકામાં પડ્યા. એક માણસને ઉપર દોડાવ્યો અને છત તોડી તપાસ કરવા જણાવ્યું તેમ કરવા માણસ ત્યા દોડ્યો. ઉપર ગયો તે છત તોડી. અંદર બેઠું તો બહુ ફનીયર અરથ વસસ્થ સ્થીતીમાં પરેલું જણાવ્યું તેમત્યા ગુણસુંદરી પણ જણાઇ નહિ !

માણસ બહાવરો બહાવરો આ ખબર ત્યા એકઠા થયેલા માણસોને આપવા તે હેઠળ ઉતર્યો. અને સર્વ રાહ જોતા બેઠા હતા. ત્યા તે આવી પહોંચ્યો બધા તેના મુખ સામું જોઇ રહ્યા હતા. અને ત્યાના સમાચાર જાણવા ઉતકૃષ્ટ થયા હતાં.

“ ત્યા તો કોઇ નથી ! ફનીયર અસ્થવસ્થ દશામાં પડ્યા છે ! ” તેણે આસ મુકતા કહ્યું.

“ હે ! ગુણસુંદરી ગુમ ! આમાં શું બેદ છે ? એવા નરાધમો કાણ ? શા કારણે અમારા ઘર તરફ દુઃખોના દુઃગરા વરસાવે છે ! ” વિનુ ક્રોધીત થતા બોલ્યો.

“ પ્રભુ આપણા તરફ હજી કેટલા દુઃખે મોકલવાનો છે ! તેની શી ખબર ? કાણ જાણી શકે છે ? પ્રભુ તહારી કળાને ? જગતના માનવી તહારી ગહન કળા ક્યારે કળી શક્યા છે ! ”

દીનાનાથ ! મહાત્મા અને રૂપિ મુનીએ પણ ત્હારી કળા પાર પામી શકતા નથી તો અમે જગતના કુત્રક માનવી તે કાણ માત્ર !” બીજાએ જણાવ્યું.

“ પણ, ગુણસુંદરી, આ જગતથી કંટાળીને પ્રભુના ત્યા તો ગમ નથીને ?” વિનુએ સંકાશીલ મુખે જણાવ્યું.

“ વિનુભાઈ ! મીથ્યા આ શંકા કેમ કરે છે ? તમે જાણો છો ના ? પછી શું કહેવું ?” ગુણસુંદરીની વિશ્વાસુ તખી ખેલી ઉઠી.

“ કાણ ! શું જાણે છે ?” વિનુએ જવાબામુખી ફાટતા કહેવા માડ્યું.

“ એટલે આપ ગુણસુંદરીનો સ્વમાવ ! તેનો પરિચય આપ નથી જાણતા ?”

વાણીયા ફેરવી તોલનો સીદ્ધાંત ગ્રહણ કરતા તેણે કહેવા માડ્યું

“ હા, પણ દુઃખ એ એવી વસ્તુ છે કે, ધીરજનો સમુદ્રવાળો માણસ પણ અંતે કંટાળીને ક્યો માર્ગ ધારણ કરે ? આપનાં સિવાય આ જીવનને તે કયા માર્ગથી ત્યાગી શકે ?” વિનુએ જણાવ્યું.

“ તમે ગમે તે ધારતા હો-પણ, ગુણસુંદરીમાનું હરણ થયું છે તે વાત ચોક્કસ ?”

“ હા, લાગે છે તો અંદર ધમાધમી થઈ હશે ? કારણ કે અંદરનું ફર્નિચર અસ્તવસ્ત દશામાં હતું. ” પેલા માણસે પેટી ખાંધના વિચારને મગતા થતાં જણાવ્યું.

“ એમ-તો ? તોડ કમાડને તપાસ કરો ?” વિનુએ હુકમ આપ્યો.

હુકમ મળતાં હુકમની રાહ જોઈ ઉભા રહેલા અનુચરોએ બાન્ધુને વીમે ઉતારવા માડ્યો. સુંદર અને સુશોભીત કમાડ : પણ અત્યારે નાશ થવા લાગ્યા. તેના ઉપર પડતા હથોડાના પ્રદારથી થતા ચિત્રવિચિત્ર અવાજ કાઠક વધુ ખડખડાટ સહ મધુર નહિ પણ, ક્લહપ્રિય અવાજ કાનના અંદરના પડ તોડી નાખે તેવો અવાજ થવા માડ્યો.

જેતજેતામા બાન્ધુ તુટ્યા અને સર્વ કુતુહલ સહ અંદર ફાપલ થયા. જે ખંડ બપકાથી દીપી ઉઠ્યો હતો તે ખંડ અત્યારે સુન્યકારશ્વર બાસ આપતો હતો. જે ખંડમા આનંદ અને ઉલ્લાસના પુર હતા. જે ખંડમા ઘણી વખત વિપયા અને ખીજ નાયકોએના નાટ્યરંગો રમતોની મીઠીમેજો અને ગુણસુંદરી સાથે ભવિષ્યના સુખોના તરંગો રામપ્રસાદે ઘડ્યા હશે. વર્તનની સમયે-તે સમયે તેમણે ઘણા અલૈકીક સુખો અનુભવ્યા હશે ? તે સુખસ્વર્ગો—તે મિત્રોની મિઠી મેજનો અનુભવ તેના થત. નાચો અને ગુણસુંદરી રામપ્રસાદના સુખો સ્વપ્નસમ થઈ ગયા. તે આનંદ અને હિત્સાદના ઝરણો સૂકાઈ ગયા. તેના બદલ અત્યારે તો ત્યાં રામસાનસમ ઉજ્જડ દુઃખનો દરીયો ભાસતો હતો ? શું કુદરતના ખેલ ? શું પ્રભુની લાલા

જે ખંડમા માણસો અનહદ સુખો ભોગવતા. જે ખંડ શાંતિનુ ધામ ગણાતું તેજ ખંડ આજ કારસ્થોની કપટ નિતિ ભરેલો ભાસતો હતો. તેજ ખંડમા રામપ્રસાદનું ખૂન થયું ! તેજ ખંડમાથી ગુણસુંદરી પણ ગુમ થઈ તેજ ખંડ વિકાળ અને ઉજડ બધાવા લાગ્યો ! ખરેખર કુદરત કુદરતનું ન કરે ! તે એણું ખરેખર—

અરે ! કુદરત ! અરે કુદરત ! કરે તે ભોગવી રહેવું

અરે, કુદરત , અરે કુદરત વિધિના લેખને રહેવું

ખરે ! કુદરત અતિ છે ખેલ હા ! ત્હારા.

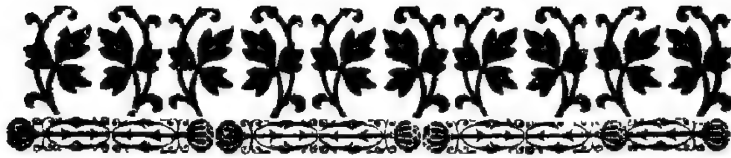
નમે તુંજ ચરણમાહી તો અભીમાની ઘણા રાજા.

અને ખરેખર કુદરત જે કરે છે તે કોઈ કદી ચકતું નથી. કુદરતની ગતિ કાઈક અપૂર્વ ગહન છે, કુદરતના જે હાથ પર સુખી અને દુઃખી આત્માઓ રમે છે. આજનો રાજા ગણાતો મ્હેલ અને મેડી ઝરખા અટારી વીગેરે ક્ષણિક સુખોમાં અલમસ્ત રાજા કાલ ક્ષ્મ દશાને પ્રાપ્ત થશે ! તે કુદરતના ખેલ છે કુદરતના ખેલ ન્યારા છે.

વિતુ અંદર ગયો બાદ આમતેમ ડાફરીયા મારતો જાણે બારી-કીચી તપાસ ન કરતો હોય ! તેમ જોતો હતો. તેની નજર જ્યારે ભાગેલા ફનીચર અને ગુણસુંદરીના માથામાની પડી ગયેલી ગજરા તરફ હતી ત્યારે પેલી લક્ષ્મી કે જે ગુણસુંદરીની માનીતી વિશ્વાસુ અને પ્રિય સખી હતી. જોણે વિતુને ગુણસુંદરીની સત્યતાનો સચોટ રદીયો આપ્યો તેનું ધ્યાન કોઈ બીજી બારીકીથી તપાસ કરવામા રોકાયું હતું.

તેવામા તેનીનજર ત્યા પડેલી છુરી તરફ પડી એકદમ આનુબાબુ જોઈ કોઈ જોતું ન હતું તેવી રીતે ઉપાડીને પોતાની સાડીની સોડમા હુપ્ત કરી દીધી.

વિતુ તો હજી ગજરા તરફ પ્રેમ ભીતી કહો કે બીજી ગમે તે રીતે તે ચીત માડીને જોઈ રહ્યો હતો જ્યારે લક્ષ્મી છુપાઈને બહાર નીકળી મળી આવેલી છુરીનો અંદોલન કરવાના કામમાં તે રોકાયો. આમ ગુણસુંદરી પર અણધારી આકત આવી પહોચી. તેમ કુદરતના ખેલ જોઈને.



પ્રકરણ છઠ્ઠું.

“ દુષ્ટોના પંજમાં ”

“ ગુણસુંદરી જહાલી માન ' આ હઠ છોડી, સુખી સંસારને અનુભવ ચાખ્ખ શાને ત્હારો આ કુસુમ સમખીલી રહેલી કળી કર- માવા દે છે માન અને મ્હને ત્હારો ગણી આશ્વાસન આપી મહારા હૃદયને વિસામે આપ ” એક સુંદર મકાનમાં ગુણસુંદરી અને પેલો નરાધમ પુરખો ધારણ કરી ત્યાં બેઠો હતો તે પુરખાવાળાએ ગુણસુંદરીને પોતાની થવા સમજાયું અને કહેવા માંડ્યું.

ગુણસુંદરી મલીન વસ્ત્રો પરીધાન કરી ત્યાં બેઠી હતી. એ મલીન વસ્ત્રોમાં પણ તેનું સૈદ્ધ્ય ઝળકી ઉઠ્યું હતું તેના અંગે ભુવાન હોવા છતાં પણ દુઃખના ભારથી દબાઈ ગયા હતા. સ્થીલી થઈ ગયા હતા. આખોમાથી અત્રિધારા ચાલી રહી હતી.

“ પણ મ્હને ખેંચી લાવવાનું પ્રયોજન શું ? તે જણાવવા મહેરબાની કરશો ? ” આખરે ગુણસુંદરીએ રડતા પણ ફોરતા બધાં શબ્દોએ કહ્યું.

પ્રયોજન ! મહેંતો પહેલાં પણ કહી દીધું છે કે તું માન અને રામપ્રસાદના નામનું હવે તું રહ્યું છોડ અને મને ગ્રહણ કર પેલાએ જણાવ્યું.

“ અરે પણ વિચાર કર અને ત્હારા નસીબ પર હાથ ફેરવ ગુણસુંદરી કાંઈ સુખવૈભવની ભુખી નથી સુખ અને વૈભવ તું તો શું આપવાનો હતો પણ મહેં રામપ્રસાદ સાથે ઘણા માણ્યા છે હવે તેમના વિરહે એ સુખો અને વૈભવોનો ત્યાગ ન કરી શકુ તો રામપ્રસાદને દગો દીધો ગણાય ગમે તે કરીશ પણ ગુણસુંદરી કદી પણ શીયાળવાને તામે થશે નહિ ” ગુણસુંદરીએ ક્રોધીત અને કંઠાર સ્વરે તેને જણાવ્યું.

આ વખતનો દેખાવ બચાવ કર હતો આખમાથી અમીના કોણ વરસતા હતા. અને એ કોણ જાણે હમણાજ નગદમને પાળી અરમીભૂત હતો નીવડશે તેવો ભાસ આપતા હતા.

“ હજી તું નહિ માને ”

“ આ ભવમા તો શું ? પણ આવતાં ભવમાય તારું સુખ પણ ન જોઉં તેવી મારી તો પ્રભુ પાસે પ્રાર્થના છે ” ગુણસુંદરીએ બમકા બર્થો બુવામ આપ્યો.

“ કીક છે જેવી તારી મરીજી પણ તું નાહક શીદને આ સોંદર્યને વેડફી નાખે છે ? ”

“ ઓ સોંદર્યના પુખ્તરી વિષયી પાપી કીડા રાવણના શા હાલ થયા. જે રામાયણ રાવણ દુષ્ટ ન નીકળ્યો હોત તો રામાયણ લખવાનો અને રામની કીર્તી આજ કદી પણ લખાત ખરી કે ? ”

“ કીક ત્યારે ? ” આમ કહી તેણે હાથથી તાળી વગાડી અને પાપીને આવજ થતાંજ ત્યા બાંદી આવી ઉભી રહી.

“ રો હુકમ મહારાજ ”

“ આ છોકરીની બરાબર સારવાર શઢ તપાસ રાખો.

જેવી આજ્ઞા ” અને પેલો ત્યાથી ચાલતો થયો દાસીના પહેરા હેઠળ તે ત્યાજ રહી અને દુષ્ટોના પંજમાં તે આબાદ ફસાઇ.

જતા જતા તેણે દાસીને બોલાવી પોતાની વકીલાત ચાલુ રાખવા અને પોતાના માટેજ કાઠ કર્હો કહેવા. દાસીને સમજાવી તેના હાથમાં થોડાક રૂપીઆ મુકયા.

“ વાર શેઠજી એતો મારું કામ ” એમ કહી દાસી ત્યાથી ચાલતી થઇ અને પોતાને મળેલા રૂપીઆથી તેનો હર્ષ વધુ ઉગત થવા લાગ્યો.

વખત વખતનું કાર્ય કર્યે જતો હતો ચઢતી પછી પડતી આમ ક્રમ ચાલ્યો જતો હતો. બપોરનો બાનુ તપી સંપુર્ણ કળાએ ખીલવી હવે કાંઈક શાત પડ્યો હતો. તેવામાં ત્યા ગુણસુંદરી પાસે પેલી દાસી આવી. ગુણસુંદરી દુઃખીયારા વેશે હજી ત્યાંજ અસ્થવસ્થ અને દુઃખી દશામાં પડી રહી હતી. તેવામાં ત્યાં દાસી આવી પહોચી અને બેશુદ્ધ દશામાં પડી રહેલી ગુણસુંદરીને સ્વસ્થ કરવા માડી.

પાસે પડેલા ખાલામાંથી ચાંગળ પાણી લઈ તેના મુખ ઉપર છાંટી તેનું મગ્નીન મુખ લુંછવાથી કાંઈક વધુ ઉજવળતા પામ્યું અને ઘુરતજ પોતાના સાડીના પાલવથી પવન નાંખવા માંડ્યો થોડી ક્ષણ બાદ ગુણસુંદરી જરી બાનમાં આવી અને આગસ મરડી ઉભી થઈ.

“ કેમ છે હવે આપને ? ” પેલી દાસીએ પુછ્યું.

“હૃદયની વેદના હજુ અસલ્ય છે, તે વેદના.....

“તે વેદના શી રીતે શાત થાય? જરી પાણી આપુ પાગો?”

પેલી દાસીએ પાણી આપી પીને શાત થતાનું કારણ પુછ્યું.

“પાણીથી તે કાંઈ હૃદયની વેદના શાત થવાની હતી? હૃદયની વેદના મહા પુરી છે! દુનીયાના માનવી આશ્વાસન આપી છુટે, પણ હૃદયની વેદના તેવા આશ્વાસનોથી મટતી હશે કે-ખરેખર.....

હૃદયની વેદના શું છે, ન જાણે દુનિયા લોકો,

પુછીને કદી હૃદયનું દા! અરે એ માનવી લોકો,

છગદિમા ધા પડે કંડા, મટે નહિ હાય હૃદયગથી;

અર્થા પામે અતી મનવ, છતા મટતા નહિ એર્થા.

હૃદયની વેદના શું ચીજ છે? હૃદયની આકુળ વ્યાકુળતા માનવીનાં શાતતા બધા—આશ્વાસન બધા શબ્દો! એ હૃદયની વેદના શી રીતે શમે?

“તો તમે હજુ પણ શાત નહિ થાઓ.

“શું શાત આ દુનિયાના મરદા જીવને શાતિ કદી પણ મળનાર નથી હૃદય બળી રાખ થાય છે, પ્રભુ મને મરણ આપે તો...

“બા, હજી મરણ મંગવાની વાર છે? જીવનના કોડ હજી અધુરા છે, બા પુરા કરો, મરણ તો ઘરડી ડોસીને પણ ગમતું નથી, તો પછી તમે શા માટે મરવાનું પ્રભુ પાસે માગો છો.” પેલી દાસી સહુણાએ જણાવ્યું.

અત્યાર સુધી આપણે જોનાથી અણબાણ હતા તે દાસીનું નામ સહુણા, સહુણા પેલા નરાધમોની વિશ્વાસ દાસી.

“ તાઈ નામ શુ ? ” વાર્તા પ્રવાહ બદલવાના હેતુથી ગુણસુંદરીએ પુછ્યું.

“ માઈ નામ સલુશા, મારા શેઠનો મારીપર સંપુષ્ટ વિશ્વાસ છે, ” હવે તે ઠેકાણે આવી આમ મનમા સમજી તે આનંદ પામતી બોલી અને પુછ્યું “ આપનું નામ જણાવી આભારી કરશોજી ? ”

“ માઈ નામ ? હા, હું અમાગણી. કમ ભાગ્ય, અરર કેવું દુઃખ, અતીશય શોકાગ્ર થતા તેણે કરવાત કરવા માડ્યું.

“ બા, કર્યાંત કરવું મુકી દ્યો ? અને આપ મહારી પર વિશ્વાસ રાખતા હો તો હું તમને સુખી થવાનો રસ્તો બતાવું ? પણ આપનું નામ તો જણાવો ”

આશ્વાસન આપતા હૃદયની વ્યથા દુર કરવા અને સુખી થવાનો રસ્તો બતાવવાનું કહેતા પાછુ નામ પુછ્યું.

“ માઈ નામ ગુણસુંદરી ? દત્તાગી અને અમાગણી. નાનપણમા મેં મારી નાતા પિતા ગુમાવ્યા, મોટપણમા જરા સુખ શાંતિ મેળવવાની આશામા હું ગુલતાન થઈ. ત્યાંતો દુઃખનું વાદળ મારાપર તૂટી પડ્યું, કહે કહે મને તું કયા માર્ગે સુખી કરી શકું તેમ છું ? ” કંટાળતાં કંટાળતા ગુણસુંદરીએ પુછ્યું.

“ બા હુ તો સલાહ આપું છું કે સુખે દુઃખે થોડા દિવસ અહીં પસાર કરો ? પછી વાત. ”

“ પણ મારા હૃદયની જવાબા કહાડવાનુ માઈ મથક કોણુ ? હૃદયના ઉભરા કોની આગળ કહેવા ? ગુણસુંદરીએ રડતા રડતાં શ્લુષ્ણને પંજમા લેવા અને તેના દ્વારા દુષ્ટોની તમામ પાપતન્નલુવા અતીશય અશ્રુભીની આખે અરખલીત અસુપ્રવાહ ચલાવતાં તેણે કહ્યું

“ આપ આ સલુણાને ખુશીથી કંઈ કામકાજ બતાવશો તે કરશે નરાધમોના હાથમાં હું આવી છું. અત્યાર સુધી હું તેની પ્રતિનિધી હતી. પણ તમારો સદગુણ તમારો વિશુદ્ધ પ્રેમ માફ હૃદય ડોલાવે છે. હું તેવા નરાધમોના પંજમાંથી છુટવા માગુ છું, પ્રભો અને આ નરકાગરમાંથી બચાવે આ ! નિર્દોષ રાધુ ત્હારા શા હાલ તું અત્યાર સુધી વફાદાર હતો, અને થોડાકજ વાકમા તારા શા હાલ હવાલ થયા ? શું મારા પણ-મારા કરેલા ઉપકારો ઉપર ધુળ મેળવી તેવા હાલ કોઈ દિ ન થાય ? અને થાયતો ? ” અકળામણ આવતા શલુણા શોક પ્રસતાવના કરવા લાગી. અને ખરેખર તે અકળામણ ગમ્મ હતી. તેના શબ્દો ઉપરથી તેને જીવનપર ધીક્કાર અને શીટકારની લાગણી આવી હોય તેમ સમજાતું હતું.

“ સલુણા તે રાધુ કોણ ? ” રાધુની ખીના જાણવાના અને તેની નરાધમો રૂઝતા સાંભળવાના હેતુસર તેણે પૂછ્યું.

“ રાધુ ? કમભાગ્ય રાધુ ? અહા ત્હારા હાલ ? ખરેખર આવા નરાધમોની નોકરી કરી પેટ ભરવું તેના કરતા તથાપી પેટ દ્રાડીને ભૂખે મરવું સારું. શું તેના પર જીલ્મી અત્યાચાર ? તેનો ઘોર ધાત અને તેનું કર્મીણ રીતે ખૂન ? મ્હારી આખ સામેતરવરે છે.

“ અલી સલુણા તને સમાચાર આપું કે ? ” આ વાત ચાલતી હતી તેવામાં ત્યાં તેની ખીજ સાહચરે આવી ખબા ઉપર હાથ મુકતાં કહેવા માગ્યું.

“ શા સમાચાર છે ? નરાધમોને ત્યાં આપતિ કે મોંકાણુજ હશે ? ”

“ હા હાય વદનરામના પહેરા માટે રાખેલા સિપાઈને આજ

અવંત બેઠકની સળ કરવામા આવનાર છે ? ” પેલીએ સમાચાર જણાવ્યા.

“ શાથી? શું થયું હરિવદનનું ? ” વધુ ઉત્સક બનતાં ગુણ-સુંદરીએ પૂછ્યું.

“ હરીવદન આ ભવાનીપુરનો પ્રખ્યાત ટીટકટીવ ! તેને કેદ કરેલો ત્યાંથી નાસી છુટ્યો ત્યાના પહેરેગીર રામાનું આજ વગર મોતે આવી બન્યું. ગરીબ વિચારો? પેલી રહસ્યરીએ જણાવ્યું “રામાનું?” અન્નયન થતા તેણે પૂછ્યું અરર ? રામા મારા નાથ ? શું આપણા વિચારો મીથ્યા તરંગોજ નીવડશે ? આપણી કલ્પનાઓ આકાશ કુસુમાવત થશે અને તેય વગર વિચારે નિર્દોષ હોવા છતા પશુ હાર્ કરપીણ રીતે મૃત્યું. શલુણાને તે જીંદગીભર યાદ રહેશે. નરાધમના હાથથી છુટવા રામો અને હું ધણા ધણા કાશ મીથ્યા પ્રયત્નો કરી ચુક્યા પશુ એમ તેના હાથથી ન છુટ્યા અને વગર મોતે અમારી ગરીબીભરેલી જીંદગીમા પશુ સુખનો છાંટો પશુ ન અનુભવ્યો” આમ રડતા રડતા તેની છાતી ભરાઇ આવીને તે બેબાન થઇ નીચે પડી.

રામો ઘણા વખતનો તે નરપીસાચનો નોકર હતો. તે જટલો જુનો હતો નેટલીજ જુની સલુણા હતી. વખત જતાં આ બંને જણાંએ ને નરાધમની પ્રીતી અને વિશ્વાસ એટલા સંપાદન કર્યા કે ભવિષ્યમા તે મહા સુખી થશે તેમ ખીજ જાણુતા અને તેથી ખીજ તેની અદેખાઇ કરતા. રામાના સાગરીતો તેના સહચર નોકરોમા તેના પ્રત્યે અત્યંત દય હતો કેમપણ રીતે રામાનું કાચળ જાય અને આપણે વિશ્વાસુ થઇએ તેમ સર્વ કામની ઇચ્છા હતી.

પ્રજ્ઞુની કળા ગહન છે ! તેની લીલાનો કેણ પાર પામ્યું છે

• તે ? રામાને હરિવદનરાયને જ્યાં બાધ્યો હતો તેની ચોટી કરવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યુંપણ પાપીને પાપનો ઘડો અરાયો હતો તેથી કહોઠે બીજા શાગરીતોની દ્રેષ સુદ્ધિથી ! પણ રાત્રીના ઘાંટા અંધારામાં ત્યા રક્ષણાર્થે મુકાયલા સર્પોને બીજાએ બોલાવી લીધા ત્રીજાએ હરિવદનરાયને ઉપકાર બીતી નગરે કુટો કર્યો.

હરિવદનરાય તેમના પ્રત્યે ઉપકાર વશ થયો થોડી ક્ષણ તે ઉપકારના વિચાર તરંગો કરતો ત્યાં ઉભો રહ્યો તેવામાં બીજાએ આવી કાનમાં કહ્યું કે “નાસો ! નરાધમ ! હમણા આવશે !”

આ સુચના મળતા હેરિવદનરાય ત્યાથી નાડો અને સુખરૂપે નગર ભણી ચાલ્યો ગયો. તે દ્રેષીલા અદેખાદવાળા નરાધમો વિશ્વાસ-ઘાત કરી રાજી થતા ત્યાથી પાછા પોતાને સ્થાને ગયા અને રામાની કાલ શી દશા થશે તેના તરંગો કરતા કરતા વીતી ગઈ.

પ્રભાત થતા આવ્યું પ્રભુ સુર્યનારાયણે ઉપાએ પુરેલા સાથીઆ પર પોતાનો રથ ચલાવ્યો અને નગરજનો અવની પર માણસો તેમને નમન કરીને પોતાના કામ ધણે વળગી ગયા સવારમાં રામો આજસ તજ નૈયાર થયો તેને કયાથી ખબર કે આજ તેનું કીસ્મત તેના શાગરીતોએજ ફેડી નાખ્યું છે.

હરિવદનને જ્યાં બાધ્યો હતો ત્યા રામો તપાસ કરવા ગયો તો ત્યા ન હતા એ બચાવક શર્પો કે હરિવદન ? રામાના પેટમાં કાળ પડી કાળજમાં તેલ રેડાયું આજ શું થશે ? બચંકરતાની આગાહીના વિચારો તેના હૃદયમાં સ્ફુર્ત્યા અને ત્યાંજ તે મરણ કાલ દશામાં પડ્યો હોય તેવો ઘટ ગયો.

દુર દુરથી તેના દ્રેષીલા શાગરીતો હસતા મનમાં આનંદ માણતા

આજ ઘણા દિવસે વૈર લેવાનો પ્રસંગ-તેના કરતા પોતાના માલીકને વધુ વફાદાર થવાનો પ્રસંગ-પોતાનો માલીક પોતા તરફ વધુ પ્રસન્ન થાય તેવો રસ્તો ઘણા વખતથી શોધતા આજ પ્રાપ્ત થયો તે માટે પ્રભુનો ઉપકાર માનવા લાગ્યા.

રામો ત્યાંથી ઉદાસ મુખે આ શોકાતુર સમાચાર સંભળાવવા અને તેને શીક્ષા ફરમાવવામા આવે તે સેહન કરવા તે તૈયાર થઈને નરાધમ સરદાર પાસે ઉતરેલા શોકાતુર મુખે તે આજ્યો

૧. તેની પાછળ પાછળ પેલા નરાધમો ચાલવા લાગ્યા રામો બહા હૃદયનોરામો કયાથી બાણી શકે કે તેના શાગરીનોએજ તેની આ દશા કરી છે ?

૨. સહુણા તેની પ્રીયતમા હતી. ઘણી વખત તેમણે એકાન્તમા પોતાના વિચારો અને પ્રેમ ભરી વાતો કરી પોતાના હૃદયને ફાલવ્યા હતા.

અને ઘણી વખત તેઓ બવિખ્યમા જુદા મરી એક થશે ! મુખને શાંતિવાળો સંસાર સર્વર્ગમય અમૃત દ્રવ્ય આ સંસારમા વ્યતિત કરશે ! તેવા મનોરથો ઘડ્યા હતા.

આજ તે ઘડેલા મનોરથો તે પ્રેમલીયાં હૃદય અને દૃઢચેતી તમામ ઉર્મીઓ હૃદયમાંજ રહેવાની હતી.

રામો ધ્રુજતા પગે હોતાના શરદાર પાસે ગયો અને રાતના અંતેલા કૃત્યોની માફી માંગી તેમને વિદિત કરી.

આ વખતે આ ચંડાળો ધ્રુમ પાન અને વચ્ચે મહિરાપાન

કરતા હતા કોઈની પગરવ થતા તે ધુરખો મુખ હિપર ઢાકી દેતા
રામો આવતા ધુરખો ઢાંક્યો !

“ શું ? હરિવદન નાઠો ? પણ સર્પો કયા ગયા ? ” તેણે
ગુસ્સે થતાં રામા તરફ ફરીને પુછ્યું. અને ખીજાઓ તેના તરફ મીટ
માડીને જોઈ રહ્યા.

“ મને તેની ખીલકુલ ખબર ન હતી ? ” રામાએ ધુજતા
ધુજતા જીવાળ આપ્યો !

“ પણ હરામખોર તું જાણે છે કે હવે મારી નિરાતને
અંત આવ્યો છે મ્હારો દુશ્મન તે જાગતો કયો છુટો કર્યા ”

“ હા ખરું પણ મારી જૂલ માફ કરો ? ” રામાએ બે
હસ્ત જોડીને પ્રાર્થના કરવા માંડી જાણે દેવને પ્રાર્થતો કેમ ન હોય ?
તેણે કોઈ દિવસ કોઈ પણ દેવની પ્રાર્થના નહિ કરી હોય તેટલી
પ્રાર્થના તેને કરી ચુક્યો ?

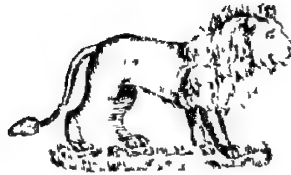
“ પેલી હરામખોર સલુણાનો ગુલામ બન્યો છું તેનામા તે
બાન ગુમાવ્યું હશે તેને આજ આત્યારેજ જીવંત બેઠકની શિક્ષા
કરમાવો. લઈ જવ નરાધમને અહીંથી તેનું કાળું કરો ? ”
તેણે હુકમ કર્યો અને જીવંત બેઠકની શિક્ષા આપવામા આવી.

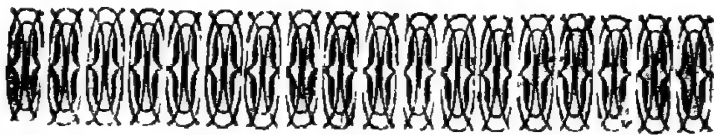
“ જીવંત બેઠક ” એટલે પોતાના ખાનગી શિક્ષા કરવાના
ઝોરડામા એક ઝોટલીપર તે કમબાજ માથુસને બેસાડતો અને કુટ
કુટના ખીલા તેની બે જાગે બે આંખોમાં અને હાથ પગમાં ઢોકતો !

જમા ખમ અને આપોનો વરસાદ વરસાવતો તેના આત્મા
દુઃખી સગીર છોડી જતો રહ્યો.

આવી શીક્ષા રામાને ફરમાવવામાં આવી ને તે શીક્ષાને અમલ કરવામા તેના વિરોધીઓ ઢીલ કેમ કરે ? અને તુરતજ તેમણે તે પ્રમાણે અમલ કરી નાખ્યો બિચારો રામો સગાર વાકે મરણ પામ્યો અને તેની પાછળ તેનું વૈર લેવાના ઇરાદાથી રેતી કળકળતી શલુણા ત્યાંજ રહી ;

રામાનો આત્મા દીનદયાળુની કોઈમા ફર્યાદ કરવા ચાલ્યો મયો. આમ “ દુષ્ટોના પંજમાં ” તે ફસાયા હતા.





પ્રકરણ સાતમું.

નવો બાણ.

હંમેશા નરાધમો એકમાંથી નાસીપાસ થતા નવાને નવાજ કારરથાને! રચે છે. પરિક્ષામાં પાસ થવાની આશાએ [વંદાર્થી] આજ તેમ કાકા મારે છે. ઘણી વખત તેમાંથી પાસ ન થતા જ્યારે નાસીપાસ થવાની અણીપર આવે છે તે વખતે પોતાના માતાપીતા સમક્ષ જીહું બોલે છે. તે જાણે છે તો ખરે કે આપણું જીહાણું નબવાનું નથી. છતાં પણ મીઠ્યા આડંબરી ડોળ રાખે છે.

ઝાણુ હુખ્યા પછી મરણ આવવાનું છે જાણીએ છીએ છતાં પણ તરણું પકડીને પાર જવાના ઘાટે ધડતા તેવા વર્તના-રાએ વાચનાર ? તે નથી વાંચ્યા ?

આશા—અને તેમ નરાધમો નવાનવા કારરથાને! ધડે. પોતાનો ધધો પાર પાડવાની આશા આકાશ કુસુમ નહિ તો ખીજું શું ? ખરેખર આશા મહાદેવી છે બાળકથી માડીને શ્રદ્ધ. અને સ્ત્રીઓ પણ તેમાં મશ્ગુલ રહે છે ? ખરેખર—

“ જગતમાં સર્વથી મોટી ગણાયે એજ હા ? આશા.

જીવં મહુ માનવી એથી ગણાયે મોટી મહુ આશા. ”

અને આશા, આશા, ત્હારી આશાએ ધણા દુઃખી માણસો હજી જીવન પામી ત્હારી તરફ આંખ મીટીને જોઈ રહ્યા છે, ત્હારી તરફ તારા કિરણો તરફ ધણાનું જીવન છે. ધણાનું શું પણ દરેકનું જીવન છે. અને તેમા નાસીપાસ થતા—

મરણ અને શરણ થાય છે. આપવાત કરે છે કોઈ કુવો હવાડો કરે છે ? અને તેનું કારણ આશામાથી પરિવર્તન થવાથી, નિરાશા મળવાથી ?

રાત્રીનો અંધાર પછેડો અવની પર જામ્યો હતો. મનુષ્યો પુર નીંદ્રામા હતા. આખા દિવસના પરિશ્રમથી પરવારી માણસો અને સ્ત્રીઓ બાળકો અને બાળકીઓ પણ નીંદ્રામા પડ્યા હતા. આખા દિવસની હિપાધીમાંથી જીવનમાં જો કોઈપણ સમય આરામ લેવાનો પ્રભુએ નિર્માણ કર્યો હોય તો તેજ રાત્રી ?

ભવાનીપુરનો પોલીસ અત્યારે બચંકર નિંદ્રામા હતી. રાત્રીના બાર થવાનો સમય થયો હતો. ખીજા કેટલાક સિપાઈઓ રોજી ફરી પ્રજાને ચેતવી રહ્યા હતા. તેવામા દશબાર માણસો મુખ ઉપર કાળો ખુરખા પગિધાન કરી ખુણામા બેસતા બેસતા ચાલ્યા જતા હતા.

“ કેમ, દોસ્તો આ આપણી નવી બાજી છે. ઇશ્વર આપણને તેમા ફતેહ આપે તો આપણા દુસ્મનો ભલેને માથુ પટકીને મરે, પણ આપણને તે પકડી શકનાર નથી ? તેમાના એકે સ્થિતિનો ભંગ કરતા પૂછ્યું.

“ હા, પણ આપણને કાઈ ઇનામ મળશે ?”

“ તમને ઇનામ, ઇનામ તો મળે કે ન મળે પણ તમો અને

હું આપણુ સર્વે આપણા સરદારનુ કામ કરવાને અંધાચેલા છીએ, આપણાથી તેમને ફગો તો નજ દેવાય ?”

“ અરે, પ્રભુ પણ કોપ તેવા અધર્મો આપણા હાથે કરાવે છે, અને નફામાં તો પેલા રાખાના જેવુંજને ?”

“ રામો ? જવાબદોને. વિશ્વાસુ થઇને શેઠનો—આપણા માલિકનો વિશ્વાસઘાત કરનારને તેવી શિક્ષા ન થવી જોઈએ ?”

“ અરરર પણ કુરતા તો ઘણીજ છે આવો કુર પ્રભુ પ્રભુ આપણને તો તેનો પરીચય બરાબર થયો છે ? આપણને તો આ શેઠનો વિશ્વાસ નથી ? ”

“ એટલે ? ”

“ એટલે એજ છે કે આપણે જેમ બને તેમ આ દુષ્ટના પં-જમાથી છુટું ”

આમ વાતોમાંને વાતોમાં તે રામપ્રસાદના બંગલા આગળ આવી પહોંચ્યા. બંગલા આગળજ અપાવાળો સુંદર બાગ અને તેની ખુશનુમા ઉડી પવનની હહેરો ? આગ્રમ પૂર્ણ શાંતિ આપવા પુરતો હતો.

આ માણસો ત્યાં આવીને હિબા રહ્યા તેવામાં હિપરથી સીટી વાગી પેલા ત્યાંથી પાછળ ગયા. તો બારી પાસેથી દોરકું લટકતું હતું તેના ઉપર એક પછી એક એમ ચડવા લાગ્યા.

“ કેમ સર્વ આવી ગયા છોને ? ” પેલો ઉપર આવ્યા પછી તેને પેલાએ પૂછ્યું.

“ હાજી આપની આજ્ઞા પ્રમાણે હમે બધા આવી ગયાછીએ પેલાએ સંતોષ કારક બુવાબ આપ્યો.

“ તો ત્રણ જણા ઉપર આવો બીજા નીચેજ ઉભા રહેો ”

“ જેવો હુકમ આમ કહી તેણે ખારી પાસે જઈ સીટી વગાડીને નિસાની કરીને બધી વાતની સમજ પાડી: આમ બપુર મળતા એક પછી બીજો આમ જ જણા ઉપર ગયા.

“ કેમ હવે ક્યાં જઈશું ? ”

“ આપે ગોઠવણ કરી હોય તે ખરી ? તેમા કદાચ સમજ પડે તેમ જણાતું નથી ”

“ મેં તો ગોઠવણ બરાબર કરી છે. આપણને કોણ પૂછનાર છે ? ”

“ પૂછનાર તો ફક્ત ગુણસુંદરી ”

“ હા તે પણ આપણા પંજમા છે બીજા બધા દાસદાસીઓ તો ભેર નીંદ્રામા હશે પછી આપણને અટકાવનાર કોઈ પણ નથી ? ”

“ તો તો પોઆર ? ”

“ ઓ તો સરદાર સાહેબની બુદ્ધિ ? ” તેમાન ત્રીજાએ સરદારના વખાણ કરતા જણાવ્યું ને પાછો શાત થયો.

“ ચાલો ત્યારે ત્રીજોરી રૂમમા જઈશું ? ”

“ જેવી મરજી ”

“ ચાલો પ્રભુનું નામ દઈ આગળ વધો ”

અને હુકમ મળતાં તેઓ સર્વ ત્રીજોરીના ખંડ મણી ચલવા લાગ્યા અને મોટી હુંટ કરવાના વિચાર તરંગોમાં તે ડોહવા લાગ્યા.

પ્રભુની કુદરત ક્યાક નહાયળી છે ? જગતનો માનવી તે શું કરી શકે ? તેની પામરતા ! પ્રભુની લીલાને ક્યાથી કળા શકે ? ”

ખરેખર કુદરતની લીલા અપાર છે, કુદરત હજારોને નચાવે છે, તેના ચક્રકરે જે ચડે તેની તે ખતર લઇ નાખે છે ?

પગવારમા રાય ને રંક અને રંકને રાય પણ તેજ ખનાવે છે ? તેના એક હાથ પર હજારો આનંદ અને મોજમજલ કરે છે જ્યારે બીજા હાથપર કરોડો આખોમાથી અશ્રુધારા ઝહેવડાવતા મનુષ્યો છે.

કુદરતના ખેલ ન્યારા છે, માનવી તે કોઇપણ સંયોગોમાં કળી શકતો નથી, તે મુજબ આ નરાધમો પોતાની ક્ષતેહ માણતા હતા, તેને ક્યાથી ખબર કે તેની બધી બાજુ ઉંધી વળશે !

ત્રીજેરી ખંડમા ત્રીજેરી જ્યા પડી હતી ત્યા તેણે 'પોતાની પાસે સતાડેલી રાખેલી છુપી લાઇટનું' એક કીરણ તેના પર નાખ્યું અને પોતાની પાસેની કુંચીનો ઝુમખો હતો તે કહાડ્યો અને તેમાંથી એક કુંચી ત્રીજેરીના કુંચી ખાનામા ધાલી કળ ફેરવતા ત્રીજેરી ઉઘડી પડી.

બીજી ખાતું ઉઘાડતું તેમા અઢળક કીમતના દાગીના તેની નજરે પડ્યા, અને તમામ તેણે લેવાના વિચારે પોટલી આધવા માંડી.

બીજાએ કીમતી લુગડા ભેગા કરવા માડ્યા. અને ત્રીજાએ રોકડ નાણા ભેગા કરીને લેવા વિચાર કર્યો.

આમ ત્રણે જણા અને ચોથો સરદાર ચારે બદમાસો જુદા જુદા કામ પર લાગ્યા. તેવામા તેમને ક્યાથી ખબર હોય કે પાછળ કોણ આવ્યું છે.

આ કૃત્યોમા તે મશ્યુલ હતો, તેવામા પાછળથી એક જણે ખબરે હાથ મુક્યો. તે આવનાર આકૃતીએ પોતાનું મુખ લાલ પીળું કર્યું હતું અને સંપૂર્ણ અંધકારમા હતી

“ કેમ દોરતો ? હુંટવામાં મળ આવે છે ના ? ” પેલા સરદારને દોરના કહી સંબોધીને પુછ્યું ને તેના તરફ જોષ રહી.

“ તારે શું છે ? તું કાણુ છે ? ” પેલાએ પોતાનું ખંજર કદાડતા પુછ્યું.

“ હું પણ તમારો સાગરીત, આજ હું પણ ચોરી કરવા આવ્યો છું. કહો મ્હને ભાગ આપશો ? ” પેલાએ પોતાની જાતને ચોર ઝાળખાવી જણાવ્યું.

“ ભાગ ? ” કરડાગીઆ સરદારે પુછ્યું.

હા. ” તેવીજ રીતે તેણે પ્રત્યુત્તર આપ્યો.

“ એમ કે ? ”

“ હા, જે મ્હને ભાગ નહિ આપો તો મ્હારે તમારું સર્વ પોકળ જણાવી દેવું પડશે. ” ધમકી આપતા તેણે જણાવ્યું.

“ શું કહેશો ? ”

“ રામપ્રસાદનું ખુન અને બીજી તમામ વાતો. ” પેલાએ ટુંક-મા જણાવ્યું.

“ વાઈ, અને આપું તો ? ” વાતોમાં વળગાડી પોતાના માણસોને ત્યાંથી પલાયન થવાની નિશાની કરતો તે સરદાર પેલી આકૃતિને વધુ ને વધુ વાતોમા ગરકાવ કરવાના ઇરાદે પુછ્યું.

“ જો તું તારી ચાલખાજી જવા દે અને મારું કહ્યું માન અને મ્હને ભાગ આપવાનું કપુલ કર નહિ તો.....

“ નહિતો.....” તેને જોલતી અટકાવી વચ્ચેજ તેણે કાતીલ છુરી તેના હૃદયમાં ભોંકવાનાં ઇરાદે તે કહાડી. અને સામે ધરી તેણે ગુસામાને ગુસ્સામાંજ જણાવ્યું.

“ તું મહેને ગમે નેટલી છરી બતાવ પીસ્તોલમાર પણ તું મને કોઈપણ રીતે આંચ કરી શકનાર નથી, મને દૈવી બક્ષીસ છે માટે હાથે કરી તારા પાપનો ઘડો શું કરવા કેડે છે ? તારા પાપોનો અંજમ હવે થોડાક દીવસોમા આવશે. ગુણસુંદરી આ તને છોડે તેમ નથી. ચોક્કસ માનજો ” પેલી આકૃતિએ જણાવ્યું.

“ શું ગુણસુંદરી ? મહારા ત્યા કેદ છે કેદ ! તે મહેને શું કરી શકનાર છે ? ગમે નેટલી તોપણ તેતો સ્ત્રીજને ? ” તેણે જણાવ્યું.

“ શુ ત્હારા કેદખાનામા ? તુંજ ઉપાડી જનાર ’ અભયમ થતા તેણે પુછ્યું હા બોલ તે સ્ત્રી શું કરનાર છે ? ”

“ સૂલ છે મુખી સ્ત્રીનો કોઈ વખત પ્રમળા અને છે સામળ—

અમળા અને પ્રમળા અરે, નીજ જાતના હીત કારણે પ્રમળા બનીને બાળશે એ, દુષ્ટ પાપી હરામને નીજ શીયળ કાળે દેવીમટીને, કુરતા ધારણ કરે કીમ્મત તેને છે ઘણી નારી સમજે શીયળને જીવ જતા તેહનો બ્રજા કદી બનશે નહીં નારી સતી આ જગતમા કુલ્હા કદી થાશે નહીં જીવવું કે મરવું પણ તેહને તજશે નહીં જગતમાં ગુણ ગાને કુલ્હા કદી થાશે નહિ

ઓ કાળા માયાના માનવી તું એમ ના ધારતો કે નારી શું કરી શકશે નારી તારા જેવા નરાધમોની બરાબર ખબર લેશે અમળા પોતાના શીયળ કારણે પ્રમળા અને છે શીયળની કિમ્મત સમજનાર

નારી, નારી નહિ કિન્તુ દેવી છે. તેવી જાએ ધાતહાસ સાક્ષીએ સતી ગણાય છે સતી સીતા, તારા, મદોદરી અને અહલ્યા વિગેરે તેટલા માટેજ સતી દેવી ગણાય છે તેટલા માટેજ તે પ્રાતઃકાલે વંદનપુલ્ય ગણાય છે.

“ હું અરે જો ગુણસુંદરીતો મારા ઉછંગે બેસશે મારા સંસાર-સ્વર્ગ પુલ્ય અનાવશે તારાથી થાય તે કરી લેજો ”

“ શું ઉછંગે ?—

સતાવી શાર કાઢીસ શું અરે મુખાં તું માનીજા
નધી કંઈ સાર તેમા તો લગીરે તું વિચારી જો
જુઓને સીતાદેવી અને પુત્રી દેવ કુપ્દની હા
ગયો રાવણ દુશાશન હા જગત શીટકાર પામી હા

“ હવે તારી ડાહ્યપણની વાતો છોડીને તું તાર રસ્તે જા
અને જો જીંદગીની મજા માણવી હોય તો કોઈને વાત કરતો મા
નહિ આ ખંજર તારા...

“ સજીર...”

“ ઓ નાસજોગ માર્યા ” પેલાએ ધ્રુમ મારી અને સર્વ
ત્યાથી દોડ્યા. પાછળ તેમાના એકે તમામ બાંધી ત્યાથી ખીજા માર્ગે
થઇને જવાની પ્રેરણા કરવા માંડી. તેવામાં પેલી આકૃતીએ કોધાત
હલ્ય કરી પડકાર કર્યો “ સજીર ”

પેલો છીંતે નાડો તે પહેલાંતો પડકાર ? ત્યાં કોની હિમ્મત
કે ત્યાથી. આમળ વધે ? પેલાની શી ગુન્નશકે ત્યાંથી જઈ શકે ?
દાગીના તમામ ત્યા મુઠી દીધા અને ચરચરતો તે હોમો રહ્યો તેવામાં

પાછળ અવાજ થયો: પેલી આકૃતીએ પાછળ જોયું તો કોઈ ન હતું પણ પેસો નજર ચુકાવી ને દોડ્યો.

“ ઓહ કેટલે દૂર તું જઈ શકીશ ” તેણે અવાજ કર્યો અને ગળવામાંથી કાંઈક કહાડીને કિરણ, પાડ્યું પેસો ત્યાં જ એ ભાન અવસ્થામાં હેઠળ ઢળી પડ્યો.

પેલી આકૃતી ત્યાં ગઈ અને પેલાને ઉપાડી લાવી બાળુમાના બીજા ખંડમાં મુકી આવી. ને તીજોરી રૂમને તાળું વાસી અંધું તેમને તેમજ રહેવા દીધું પેલા નરાધમો પોતાની બાજુમાં નિષ્ફળતા મળવાથી કપાળે હાથ દેતા ઉતાવળા ઉતાવળા પોતાની ગુફા તરફ પ્રયાણ કરી ગયા આમ તેમની નવી બાજુ ઘુળ ઘાણી મળી ગઈ.





પ્રકરણ આઠમું.

“ ધાર્મ્યું બુળ ”

જગ માનવી કોમ્પ ધારતા. કર્તા દરે બીજું કામ
જગનાથની ઇચ્છા વિના, એક પાન પણ હાલે નહી.
આ મેં કર્યું આ હું કરું તે માનવીનો બકવાદ છે.
કર્તા બધો અવની તણો હા એક શ્રી જગનાથ છે.

*

*

*

કરે શું માનવી દુનીયા તણો, શ્રીનાથની ઇચ્છા વિના.
પામર તણને દૈવતા પામે કદી અરે નહીજ ના !
શ્રીનાથની ઇચ્છા બધી આવે અરે બળ હા સદા !
ત્યાં શું કરે તું માનવી ? કાયર અને પ્રામર ? અહા ?

પ્રભુની ઇચ્છા વિના એક પાન પણ હાલી શકતું નથી, આ
હું કરીશ. આ મેં કર્યું છે. તે માનવીનો મિથ્યા બકવાદ છે પ્રભુની
ઇચ્છા પ્રમાણેજ આ કાષ્ટનું રમકડું. આ જગતનો માનવી આચરણ
કરી શકે છે જગતના માનવી કાંઈક ધારે છે અને કુદરત કરે છે

જુદુજ પ્રભુની ઠંઠા પ્રમાણે આ જીવન આ વહેવાર ચાલે છે કાષ્ટનું પુતળું હોવા છતાં તેને હલાવવું—ચલાવવું—વીગેરે તમામ સતા પણ તેના હાથમા છે ?

જગતનો માનવી ધર્મ અદેખાઇ અને વેરથી ભરેલો માનવી શું કરી શકે ? ડગલે અને પગલે અભીમાન જેનું અભીમાન અને આત્મસાધા જેનું જીવનનું ધ્યેય છે તેવો પામરપ્રાણી મુખે મનુષ્ય શું કરી શકવાનો હતો.

ધીરે ધીરે પૂર્વ તરફ પ્રભુ સૂર્યનારાયણના રસ્તિ કીરણો પ્રગટ્યાં અને પ્રાતઃકાળ થવા આગ્યો. સહુ હિંમતથી જગૃત થયા અને પોત પોતાના કામ ધંધે વળગ્યા.

ગરીબ ખેડૂનો ખેતરમા જવા નૈયાર થયા, હિપરા ઉપરી મીલની વ્હીસલો પોતાના મજુરીખતને કામે વળગવામાં આમંત્રણ આપી રહી હતી નગરની સ્ત્રીઓ પાણીઆરી પની પાણી ભરી રહી હતી. ઉધોગી દેખાવ, આખું નગર હિંમતથી ભરપુર ભાસતું હતું.

આ વખતે પેલા નરાધમો રાત્રે નાસીપાસ થવાથી કપાળપર હાથ ફેરવી કાંધક નવા ઘાટો ધડવામા મસ્તુલ થયા હતા. મુખ ઉપર નીરાશાના વાદળ છવાયા હતા. દારનો શીશો અને પાસે પાચ છ પ્લાલીઓ પડી હતી વચમા રાઉન્ડ ટેબલ હતું તેની આજુબાજુ ક જથ્થા ખેઠા હતા.

“અજબ કીસ્સો ?” અચાનક તેમાંના સરદાર જથ્થાતાના મુખમાંથી નિરાશાજનક ઉઠ્ઠારો નીકળ્યા. હજી ખીજ પશુ નિરાશા-માજ ડોલતા હતા.

“શું સાહેબ ?” તેમાંના એકે પુછ્યું.

અમ્મ રાત્રીનો કિસ્સો ! હજી મને સતાવે છે. તે આકૃતિ વિકાળ નીવડી ખરને ?

“ હા, વળી મારું તો આવીજ બન્યું હતું પણ પ્રજા રૂપાથી હું બચ્યો ? ” છતાં આપણો કેશુ પકડાયો. ”

“ હે કેશુ પકડાયો ? ત્યારે તો વગર આશાએ કોઈપણ નવા તરંગો ધડવાનું મુઠ્ઠી આપણે સરકારને શરણે થઇ જાવ. ”

કેમ, સરદાર સાહેબ, આમ નિરાશાજનક ઉદ્દગાર !

આપ જેવાના મુખમા આ શબ્દો ના શોભે ?

તો શું? ધર કુટરાનું ?

“શાનું ધર કુટરાનું ? ”

“ કેમ કેશુ કહોશો તો આપણું આવીજ બન્યુંને; બસ હવે આપણો ખેલ બલાસ. ”

“ એટલે આપને વિશ્વાસ નથી એમને ? ”

“ હા, કેશુ તમામ બીના જણાવશે તો ? ”

“ અરે, જાવ મારા સાહેબ, કદીપણ કેશુ કહે નહિ, તેમાંના એકે જણાવ્યું. ”

“ કેશુ ? કેશુ તો શું પણ આપણી ટોળામાંનો કોઈ પણ જીવ જતાં પણ મમે તે સમાચાર હોય પણ જણાવે નહી, તે વાત તમે પાકી ખાત્રીથી માનજો, આપના તરફ વિશ્વાસથી અમે જણાવવા છીએ, અને કદી પણ અમારામાંનો કોઈપણ આપણી બીના બહાર જાહેર ન કરે, પછી બસને ફાસી લટકાવે અગર તો બીજા દુઃખો દઇને મારી નાખવાની તક્યારી કરે. ”

આ હીમતથી કાંઈક શ્રાંતિ પેલા શરદારને વળી પણ તે કાંઈ પણ બોલ્યા વગર એક ઊંડો દમ બેંચીને શ્વાસ મુક્યો.

“ કેમ ! શરદાર સાહેબ ! શા વિચાર ? ”

“ તમેએ મને જે હીમત આપી છે તે વખાણને પાત્ર છે ! પણ નવો રસ્તો શોધવા કરતા રામપ્રતાપને ત્યાં વધુ ધાધલ કરવા કરતા ગુણસુંદરી માને તો તેને લખને આપણે ઇંગ્લાડ જઈએ ! ”

“ ખરી વાત છે સાહેબ ઇંગ્લાડમાં પછી આપણને કોઈ સતારી શકનાર નથી અને ત્યાં મેળ મળવામાં મન આવશે. ”

આજ હોય તો ગુણસુંદરીને તેડી લાવું ? ” પેલા માના એકે ગુણસુંદરીને તેડી લાવવાની પોતાની ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરવા આજા માગી.

“ હા જવ તેડી લાવો અને સાથે સલુણને બોલાવતા આવજો ”

“ જેવી આજા ” અને તુરંતમાં તે ત્યાંથી ગુણસુંદરી અને સલુણને બોલાવવા ચાલી નીકળ્યો.

આ વખતે ગુણસુંદરી અને સલુણ કાંઈક જીદાળ વિચારો અને ઘેરો ઘડી રહ્યા હતા. ધડીમર બંનેના દુઃખીયારી સહીયરો વાર્તા વિનોદમાં ગુંથામ્મ હતી, બંનેના માથે દુઃખોનું વાદળ ખરાયું હતું.

ત્યાં રંગમાં ભંગ કરતો પેલા માણસ આવી પહોંચ્યો અને ગુણસુંદરી અને સલુણને સાથે આવવા કહ્યું.

ધડીમર ગુણસુંદરી સલુણ તરફ જોઈ રહી અને સલુણએ કાંઈક નિશાની કરી બે જણા જવા તૈયાર થયા આગળ પેલા દુત અને પાછળ બંને દુઃખીયારી બેનપણી ચાલવા લાગી.

અને પેલા નગાધમો બેઠા હતા તે ખંડમા સર્વે આતી પહોંચ્યા
હાડની દૂધ ત્યા પ્રસરી રહી હતી. ગુણસુંદરી અને સલુણાએ
પોતાના નસકોરા પકડ્યા. બીજા ત્યા બેઠેલા ખડખડાટ હસી પડ્યા. ”

“ કેમ ગુણસુંદરી શા વિચાર પર ! ”

“ હું મારા વિચારો પર તો મક્કમ છું ! મને તે સંયોગોમા
પણ હું તારી દુષ્ટ ઈચ્છાને તાબે થવાની નથી ! ”

“ હજી સાચું કહું છું માન ! અને ચાલ આપણે ઇન્કાડ
મળ માણવા જતા રહીએ ! તારૂં યૌવન ! તારૂં રૂપ ! તારી દાડમ
કળી શા માટે કરમાવાડે છે. ! ત્હારા જીવનનો ! તારા રૂપનો,
તારા યૌવનનો મને માણી બતાવ ! મને તારે ભોગી ભમર બતાવ !
અને રસ સીચવાડે ! સુખને વૈભવો ત્હારા માટે ખુલ્લાં થશે ! આ-
કળી ખીલશે થશે ! આ આપણે અને દુઃખોનું વાદળ ત્હારા શીરપરથી
દૂર થશે ! અવિશ્વમા તું સુખી થઈશ માન ! માન ! અને મને તારો
ગુણી ! મારા બગતા તારા હૃદયને શક્તિ આપ ! તારી. આસા ક્રોધ-
વવા ને મરતા સુધી પણ તારા ગુલામો રહેવા હું અને મારા વિશ્વાસુ
માણસો બંધાએ છીએ ! ” તેણે કહ્યું.

“ હા ! આ ! વિચાર કરો ! લક્ષ્મી ચાંદ્રો કરે છે મો શીદ
ધોવા જાય છે ! ” બીજાએ ટાપસી પુરતા જણાવ્યું.

“ ખરેખર અન્ન તેવાજ ઓડકાર ! જેવા શેડ તેવા નોકરો
તમે માથું પછાડો પણ હું કદીપણ તમારી શી મામણ્ય માન્ય કરનાર
નથી ! મ્હને એ તમારી અમૃત વૃદ્ધ શીખામણો ઝેરી બસે છે !
હું કદીપણ વિશ્વાસગાતી બનીશ નહિ ! બન્ન જ માઈ યૌવન માઈ
રૂપ ! એ બધું મ્હારા પ્રેમનીવેદી પર ! મારા રામપ્રસાદની પાછળ

ફના છે ! ને તેની મ્હને કાંઈપણ પરવા નથી ” ગુણસુંદરીએ જણાવ્યું.

“ તો શું ? તું નહિ માને ? ”

“ ના—ના—!” ખરેખર—

યૌવન અને રૂપ શહુ કરવું ફના સહુ પ્રેમથી.

ખરબાદ કરવી જીંદગીને જીવવું એ પ્રેમથી.

ઠકાણા તણા વિયોગથી રહેવું સદાએ પ્રેમથી.

ને આંસુસારી જગતથી જીવવું એ પ્રેમથી.

હું વિધવાંઝનનાની ભોગી નથી ? વિધવા વાસના તૂમ કરનારા
ગુલામો ! હું કદીપણ તેવાને શરણે જનાર નથી ! વિશુદ્ધ પ્રેમથી
બીખારી બનવું ! અને બીખારી બની જીવવું તેજ હું ઈચ્છુ છું !
તેમાય મને તો આનંદ છે ? વિશુદ્ધ પ્રેમની મજા પ્રેમી જાણે !
કાયર ! અને વાસનાનો ગુલામ તે શું જાણે ? ”

ગુણસુંદરીએ જણાવ્યું.

“ એમ તો તું જીવે છે શા માટે ? ” પેલાએ પ્રશ્ન કર્યો.

“ જીવું છું શા માટે ? ત્હારા પાપનો અંજન અપાવવા ?
ત્હારા પાપો ખુદલા કરવા ત્હારા કૃત્યો જનસમાજ આગળ ધરવા
અને તેમાં અરિસો થવા. અને લીધેલી પ્રતિજ્ઞા પાર પાડી. સમપ્રસાદના
પ્રિય આત્માને શાંતિ અપાવવા આ સંસારમાં મારું એજ પરમ અને
પરમ કર્તવ્ય છે. એજ મારો ઉદ્દેશ છે ” ગુણસુંદરીએ જણાવ્યું.

“ જા, જા, તારાથી શું થવાનું છે ? તારાથી કામ ને કરી
લેજો ? ” પેલાએ ગુણસુંદરીને જણાવ્યું.

“ ઠીક છે ત્હારે પ્રજા પાપનો ઘટો ભરાયે ફેડાવેજ છે ત્રાપ
તો જાપરે ચકીને પોકાર કરી ઉઠે છે અનુભવીને પૂછી જો ”

“ વાંદ્રે જાવ તમારા સ્થળે સલુણા ખરાબર પહેરે. રાખજો ને તેઓ આસ્થા ગયા.”

થોડે દૂર સુધી ગુણસુંદરી પાછળ નજર નાખી નરાધમ જોઈ રહ્યો જ્યારે તે તેના આખ આગમથી અદ્રશ્ય થઈ ત્યારેજ તેણે પોતાના માગરીનો તરફ નજર કરીને તેમ ઉદાસભાવો મુખે ?

ગુણસુંદરી અને સલુણા ત્યાંથી પોતાને અપાયેલી કોટડી મળી આસ્થા અને તુરત સલુણા ત્યાંથી બહાર ગઈ.

થોડી વારે સલુણા પાછી ફરી અને ગુણસુંદરી વાળી ઓરડીમાં તે આવી પહોંચી અંદરથી ખા-ણું-ખંધ કરી લુગડા બદલી સલુણા અને ગુણસુંદરી એ બે સિપાઈઓનો સાજ સજી લીધો.

અને લાગ જોઈ ખંન્ને બહાર નીકળવા તૈયાર થયા ને કોટડી છોડી તે ચાલવા લાગ્યા ઠેક બહાર આવ્યા પણ સાસુ કોઈ મળ્યું નહીં ને સુખરૂપે તેઓ પોતાના ઘર તરફ ચાલ્યા.

લક્ષ્મી ગઈ કાલેની વાતો સાંભળી વિચાર કરતી ગુણસુંદરીનો ચતો મેળવવા કરીમજ થઈ તેવામાં આ ત્યા આવી પહોંચ્યા.

“ કેમ ! લક્ષ્મી શા સમાચાર ? ”

“ કોણ ? તમે કોણ છો ? ”

“ હું, અંદર આવ તમામ બતાવું ! ” અને તેઓ ત્રણ જણ અંદર ગયા. ગુણસુંદરીએ પોતાનો ઉપરનો પહેરવેશને રજા આપી પોતાના અસહ વેશમાં આવી ગઈ સલુણાએ પણ પોતાનો અસહ વેશ બહેર કર્યો.

“ કોણ ? ગુણસુંદરીબા ! ” લક્ષ્મી ચમકીને બોલી ઉઠી.

“હા ! જા અત્યારેજ હરિવદનને પોલીસના માથુસો સહીત બોલાવી લાવ !”

ગુણસુંદરીએ જણાવ્યું.

“હા ! જલદી કરો !” સલુણાએ ટેકા આપ્યો.

તે લક્ષ્મી આગાનો અમલ કરવા તત્કાળ દોડી હરિવદનના ઘર આવી પહોંચી.

હરિવદન આ વખતે આ કેસના ગુન્યવાડામાં પડ્યો હતો તેવામાં લક્ષ્મીને બેઠા અન્યથા થયો લક્ષ્મીએ ગુણસુંદરીનું ફરમાન જણાવ્યું.

“શું ગુણસુંદરી ? આવી પહોંચી ? ક્યાથી ? ક્યાં હતા ?” કારક કિપરી તેણે બે ત્રણ પ્રશ્નો પૂછી નાખ્યા.

“તેની મને ખબર નથી ! તેમ હમણા તે પૂછવાનો વખત પણ નથી ! મહેરબાની કરી મારી સાથે ચાલો !”

“શું દુશ્મનો પકડાયા છે !”

“તેવું કાંઈક હશે ! મહેનેતો કોઈપણ જાની ખબર નથી !”

“વાર જાવ ! હું આવું છું ! પોલીસ ચોક્કસ પર જઈ તેનો બંદોબસ્ત કરી જલદી આવું છું ! પાપીને બરાબર શીક્ષા કરવી જોઈએ છીએ ! જાવ હમણાજ હું આવું છું !” આમ કહી હરિવદન ઉઠ્યો અને પોતાના વસ્ત્રો તૈયાર કરી. પહેરીને પોલીસ ચોકી પર જવા તૈયાર થઈ બહાર નીકળ્યો.

લક્ષ્મી પાછી પોતાના ઘરવરફ રવાના થઈ અને તેની તીવ્ર રાહ જોતી ગુણસુંદરી અને સલુણાને જઈને મળી.

તમામ વાતોથી તેમને વિદિત કરી હતી તે હમણાજ હરિવદન

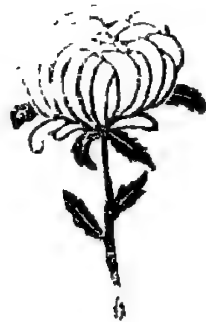
પોતાના માણસો સહ આવી પહોંચશે અને પોતે નરાધમેના મહાન
પર દરેરો લઈ જવાના વિચારથી આનંદમાં ઉન્માદ માણવા લાગી.

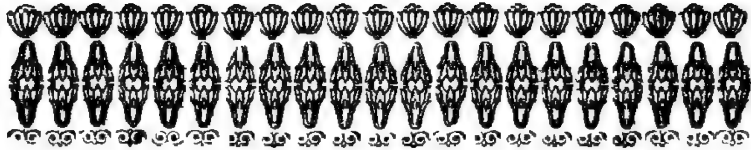
પાપીઓ પોતાના પાપનો અંજમ મેળવશે. અને પોતે લીધેલા
સશ્પ પાર પાડશે તે વિચારે ગુણસુંદરી તો હર્ષ લેતી થઈ.

લક્ષ્મીએ ગદ્ય રાતનો તમામ ભેદ ગુણસુંદરીને કહી દીધો
અને જતા દાગીના અચાવનાર તે લક્ષ્મી ! લક્ષ્મીનો ઉપકાર ગુણસું-
દરી માનવા લાગી !

સહુણા પશુ પોતે પોતાનું વેર લેવાના વિચારે આનંદ સાગરમાં
ડાલવા લાગી.

આમ દુષ્ટેનું ધાર્તું છુન મળવાની તૈયારી થઈ ચૂકી.





પ્રકરણ નવમું

દરેરો.

અરામર સૂચના મળ્યા પ્રમાણે હવિદન પોતાના સિપાઇઓ સહ ગુણસુંદરીના મકાને આવી પહોંચ્યા.

ગુણસુંદરીએ અને સલુણાએ પુરૂષ વેશ ધારણ કરી પોતાને કેદ કરેલા મકાન તરફ આગળ ને આગળ ચાલવા લાગ્યા સલુણા પોતે રસ્તાની અનુભવી હોવાથી તાત્કાળિક મકાનમાં ઘુસી અને પોલીસના માણસોને પણ જવાની તક સુદર રીતે મેળળા આપી.

રાત્રીના નવ વાગ્યા હતા. કોઈ પણ હિપાયે ગુણસુંદરી પર બળાતકાર કરવાના વિચાર પર નરાધમ આવ્યો હતો પોતાના માણસો પાછા ગુણસુંદરીને તેડવા મોકલ્યા. ગુણસુંદરી ત્યાં ન હતી ! કયાથી હોય ?

વીલે મ્હોડે તે આ મ્હોંકાણના સમાચાર આપવા પોતાના સરદાર પાસે આવ્યાને સમાચાર આપ્યા. સરદાર ચીંતાયા !

“ સલુણા ક્યા ? ”

“ તે પણ નથી ! ”

“ તે હરામજીનીના કારસ્થાન જણાય છે ! ”

“ હાજી ! ” રામાનો વધ તેને ખુબ માલતો હતો ! તેણે વૈર લેવાની પ્રતિજ્ઞા તેણે મન સાથે ઘડી હતી ! તેના વૈર લેવાનો પ્રયત્ન તેણે આ રીતે બળ આપવા માડ્યો હતો. ”

“ તો આપણે આપણું મથક કાલ સવારે બદલું પડશે ! નહિ તો આપણા દુશ્મનોને ખબર પડશે તો આપણે મોતે મરી જઈશું ! ”

“ હા ! સરદાર આપણે આપણા રહેઠાણ માટે તે દુષ્ટથી ચેતીને બદલવું જોઈએ નહિ તો આપણે પોલીસના પંજામાં સપડાઈ શું ! ”

“ બરાબર છે કાલ સવારે આપણે બદલવાનું રહ્યું ! ” નેમા હવે આપણે આનાકાની કરશું તે ચાલશે નહિ ! ”

“ જેવી મરજી ! ”

આમ વાતોના ગપાટા ચાલતા હતા તેવામાં ત્યા પોલીસના માણસો તેમના ખંડમાં આવી પહોંચ્યા. આરણું ઉઘડ્યું અને તમામ અજ્ઞયમ થયા ગુણસુંદરી રવાણથી દાખલ થઈ.

તમામ માણસો અને તે દુષ્ટ અજ્ઞયમ પામ્યો આ શું ? હજી તો વિચાર તરંગો ચાલે છે કે મકાન આપણું રહેઠાણ બદલવું ત્યાં તો આ શી મહાકાણું.

“ હમારા મકાનમાં વગર રજાએ દાખલ થવાનું કારણ ! ”

“ કારણ ! તમે ચંડાળોની ધરમકડ કરવાની હોવાથી. હમે ગમે ત્યારે પણ અંદર દાખલ થઈ તમને પકડી શકીએ છીએ ! ”

“ બોલતાં વિચાર કરો ! એક સદગૃહસ્થની આબરું લીલામ કરતાં વિચાર કરો. કદી પણ મોઢા માણસને શતાવતા વિચાર કરવું પહેલેથી ચેતવું તે લાભદાયક છે ! પાછળથી પશ્ચાત્તાપ શા માટે લગમ નું ખૂન બહારવું ? ”

“ શું આપ સદગૃહસ્થો ! કાળા ખુરખામા પરીધાન થયેલા ! ભૈરી પર આશ્રિતોના વરસાદ વરસાવનાર ! કેમ તમેજ સદગૃહસ્થો ખરૂં કે ? ”

“ એટલે ! વિચારીને બોલ ! ”

“ ચાલો ઝટ તાબે થયો હવે તમે કદીપણ મને તે રીતે મારા દાયમાથી છટકી શકવાના નથી તે નક્કી માનજો ! ”

અને તુરતજ માણસો ત્યાં ફરી વળ્યા તમામના હથીઆર કબજે કર્યા અને પોલીસ ચોકી પર લીધા.

રાત્રી વિતી ગઈ અને આનંદ ઉલાસ બતાવતું પ્રભાત પણ પ્રગટ થયું ઉષાએ લાલ પીળા સાથીઆ પુર્યા. પૂર્વાકાશમાં તરહ તરહના રંગો થવા માંડ્યા.

પ્રભાતરની દીવ્ય સ્વારીનો રથ આકાશ ઉપર આવ્યો ઉષાએ પુરેલા દીવ્ય સાથીઆઓ પર તેમના રથ આવ્યો ઉષા રાહ જોતી ઉષા પ્રભાતરમાંજ મળી મળ.

મનુષ્યો પચારીમાંથી પરવારી પોતાના કામે લાગ્યા. મીસની વીસશે થઈ મજૂરો પોતાને કામે-પાપી પેટનો ખાડો પુરવા માટે મજૂરી કરવા મીસમાં જવા તૈયારી કરી.

સવારનું પેપર પ્રગટ થયું તેમાં આ બીના જાહેરમાં આવી. લોકો માહોમાંહે વાતોના મપાટા હાંકતા હતા. બદમાશોની મોળી

મળી. રામપ્રસાદના ખૂનીનો આટલા લાંબા સમયે પણ પતો મળ્યો તે આનંદની વાત જાણી પ્રજામાં નવું ચૈતન્ય ફેલાસ પ્રસર્યો. જાણે હમણાજ રામપ્રસાદનું ખૂન થયું હોય તેવા રમરણો થવા લાગ્યા.

પેપરમાં નીચેની ખીના પ્રગટ થઈ હતી—

“અમો જણાવવાને ખુશી છીએ કે થોડા વખત પહેલાં આપણા સુપ્રસિદ્ધ શહેરી અને જે પી. રામપ્રસાદનું ખૂન થયું હતું તે સર્વેને વિદિત હશે ?

તે ખૂન કરનાર નરાધમો—બદમાશો—અને ખૂનીઓ! એક પ્રખ્યાત ટીટેકટીવ હરિવદનથી નહીં કિન્તુ આપણા આર્મિશની જાહોજલાલી રૂપ. આર્ય અબળા રામપ્રસાદની પાછળ વગર પારણે પણ વૈધવ્ય પાળતી—અને દુઃખોનો મહાસાગર પોતાના મરતક પર ઓઢી તે નરાધમ ખૂની કે જેણે હરિવદનરાયને પણ બાધ્યો હતો. સાબળ્યા મુજબ જેની પાસે સર્પોનો પહેરો હતો—તે ખૂની બદમાશનો પતો હમણાં મળ્યો છે.

ગુણસુંદરી તે વિદુષી અને હેતરવી શુદ્ધ પ્રેમાળ સ્ત્રીએ પોતાના મરતકપર હજારો કળેા સહન કરી—નરાધમોએ તેમને ધણાં કળેા આપ્યા તે તમામ સહન કરીને યુક્તિ પ્રયુક્તિથી પણ—જેનો પતો મેળવ્યો તે અને તેમા સહાય કરનાર બાળ બાળા તેના પંજમાં સપડાઇ હતી. જેની તે નોકરી કરી હતી. તે નિર્દોષ બાળા જેનાપર પણ હજારો કળેા પડ્યા. ઉંવટે તેના પ્રિયતમ રામાનુ ખૂન થયું ત્યારે તેની વિરોધી બની હજારો લાલચો આવી. તે તમામને વશ ન થતા તેણે અડગ ટેકથી જે નરાધમના રહેઠાણનો હામમત બરો પતો બતાવ્યો છે તે ખરેખર વખાણવાને પાત્ર છે.

અમે તે બંને સન્નારીઓ કે દેરાગતાના વખાણ કરી. તેમને ફોટો પ્રગટ કરી. અમે અમારું મહાહુઆય માનીએ છીએ. અને અખળાએ પ્રખળા બની અંતે કેટલી બહાદુરી પૂર્વક પોતાનો-પોતાની જાતનો—અને પોતાના ટેકનો બચાવ કરે છે તેનો દાખલો ઉજવળ છે, ”

આ બીના વીંચી. તમામ હર્ષાવેશમાં આવી ગયા.

સવારે ગુણસુંદરી અને હરિવદનરાયના આગ્રહથી પેલા બદમા-શાના સરદારેનો ગુરખો ઉઘાડ્યો.

“ એહ ? કેણ વાનું તુંજ આ કારસ્થાનોનો કર્તા ? ”

“ હા. ગુણીયા હુંજ કાકાનો ખુની હુંજ તમારો આશક તમારા પર દુઃખનો વાદળ વરસાવી દીધો તેજ પાપી કાકી માફ કરો મેં સતીને સતાવી કશો પણ સાર કહાડ્યો નથી ? ”

“ તો તમેજ ગઇ રાત્રે મકાનમાંથી ચોરી કરી જવા આવ્યા હતા. ”

“ હા ! લક્ષ્મી ! હું પણ તેજ ચોરી કરનારો ! ”

“ તો વિચાર કરો ! પેલી આકૃતી હુંજ હતી ! મહેં ઘણા વખત પહેલાં ગુણસુંદરીજાને જણવ્યું હતું પણ તમારી વાતોથી ભોરવાઇ તે તરફ દુલ્લભ રાખ્યા હતા. પણ તમે તમારા કારસ્થાનો ન તબ્યા વિનુભાઇ તમે શેઠ ! આ મિલકત તમારીજ છે ! નીરોષ રામપ્રસાદના ખૂન કરવા મા તમે શું પામ્યા ? ”

“ પામ્યો અમર તો નહીં ! પણ જીંદે બરાબ મેં રામપ્રસાદનું ખૂન કર્યું જે તમે મને મારી ધજતભેર મરવા દેશો તો હું તમારો ઉપકાર જૂલીશ નહીં કૃપા કરીને મને અહીંજ મરવાની રજા આપો ! ”

ગુણસુંદરીયા તમે પવિત્ર છો ! તમારી પવિત્રતાને જાણવા મેં

ધણા પ્રયત્નો કર્યા પણ તમે કષ્ટમાય હિન્મત પૂર્વક તમારો ખ્યાલ કરી તમારી પ્રતિજ્ઞા તમેએ જ સુંદર રીતે પાળી છે તે અદ્ભુત હું આપને ખબર લાગી આપની માફી માગુ છું !”

“પણ રામપ્રસાદનું ખુન કરવાનું કારણ ?”

“કારણ ! દુકલ વિષવાનો સંબંધ ! તમારું રૂપ ! અને આ પૈસા ! આજ મરતી વખત ! મારી છબ્બતનું લીલામ મતી વખત તે કોઈ મારી સાથે નથી ! હું મીઠ્યા મોહયો છું ! ગુણીયા તમે મ્હને દેવી સમાન બાસતા હતા પણ મહેં તમારા રૂપમાં મોડો થઈ મારી તરફ એ વક્ષ નીવડ્યો હા ! મારી સમક્ષ યમદુતો મને સતાવી રહ્યા છે મારી સામે જોઈ કુરતા પૂર્વક હસી રહ્યા છે. ગુણસુંદરીયા તમે અને મારી આપો હું બાણું છું કે મને તમારી આપેલી માફીથી પ્રભુ હોડનાર નથી ! પણ હજયને શાંતિ વળશે ! શાંતિથી મારો જીવ નીકળશે ! કૃપા કરી મ્હને કોર્ટમાં ન ધસડશો !” વિનુંએ કસાતા પોતાની વિનવિત જણાવી.

“વિનું તું ગમે નેટશે તો પણ મારા હજયવલ્લભનો બત્રીજો નેમને વક્ષાદાર નીવડ્યો હત તો હુંજ વારસદાર બનત તને તારી મરજી છે કે કોર્ટમાં ન લાઇ જાઉ તો બલે હું તને કોર્ટમાં નહિ લાઇ જાઉં” “ગુણસુંદરીએ જણાવ્યું.

“વાહ તમારી ઉદારતા દુસ્મન પ્રત્યે પોતાના વૈરી પ્રત્યે પણ આટલો બધો પ્રેમ આટલી ઉદારતા તમારી દૈવીનીજ આકાશી પુરે છે.”

આમ બેઠાનો બેઠાનો તેણે પોતાની પાસેની નાની છરી પોતાના પેટમાં ખોદી પોતાનો પ્રાણ પંખેર તેના દેહને મુકોને પોતાના કબોતો ઇન્સાફ કરાવવા પ્રભુની કોર્ટમાં ચાલ્યો ગયો.



પ્રકરણ દશમું-



છેવટ.



આમ વિનુ રામપ્રસાદ શેઠનો બત્રીજો તરાધમ અને ત્રીસ નીકળ્યો. આપણી વાર્તામાં આપણા નાણાવાનું ઘણું મળશે.

પૈસા માટે વિનુ નાણાનો હતો કે રામપ્રસાદના મરણ બાદ મિલકતનો વાગસદાર પોતે છે છતાં પણ ઉતાવળ કરી નીર્દોષ રામપ્રસાદની ઝંઘીને અંત આણ્યો.

રામપ્રસાદના ખૂનથી દુઃખ આપણા અણબણી છીએ તે આપણે તે પણ નાણાં જોઈએ.

રામપ્રસાદ જ્યારે મીઠાલસમાંથી પરવારી પોતાના ખડમા ગયા તે વખતે પાછળથી પોતાની છુરી તેમના મરનકમા મારી તે યુવાન આશા અને કોડ બધી હૃદયવાળો નિર્દોષ રામપ્રસાદ રામશરણ થયો.



ખીજો દિવસે મળેલી ગુણસુંદરીને છુરી તેના ઉપરથી લક્ષ્મીને ગયેમો વહેમ, છતાં પણ ગુણસુંદરીએ તેને ધમકાવવી ને તેના વફાદારી અને પોતાના કુટુંબ પ્રત્યેના અડગ વિશ્વાસ જાહેર કર્યો !

ગુણસુંદરીએ પોતાની પ્રતિજ્ઞા પાળી હરિવંદને અપામહું કામ તેણે યજ્ઞ રીતે—લાબકારક રીતે પાર ન પાડવાથી તેને પોતાની નોકરીમાંથી ડીનપાટ મળી.

હરિવંદને નોકરી વગરનો થયો ? બેકારીના સમયમાં તેનો વધારો થયો.

વિતુએ પોતાના એકઠા કરેલા સાગરીનોમા લેયા અને પડાણો ઘણા ભોગ ભોગ કર્યા હતા.

સવારે ફાઈમા તે તમામની જાહેરની તપાસે થઈ બવાનીપુરના માણસો મુકદ્દિમો સભાવા એકઠા થયા મુખ્ય અદમાશ ત્યા હજાર ન હતો ! ક્યાથી હોય ? તેણે આપઘાત કર્યો હતો ?

ગુણસુંદરીની ચતુરગઠથી વિતું ઉઘાડો ન પડ્યો પણ તેના પ્રત્યેને માન અને વૈભવ જે પ્રેમની નજરથી લોકો જોતા હતા—તે પ્રેમ એ માન તીન્ડકાગના રૂપમાં ફેગવાઈ ગયા.

ગુણસુંદરી તે પ્રેમાળ ગુણસુંદરી ! પ્રેમની જોગણુ થઈ ! ચૌવન અને તેની દેવલના કરમાવી દીધી. પણ પોતાના વહાલા સિવાય કુદ પ્રેમથી પસંદ કરેલા રામપ્રસાદ સિવાય કોઈને પણ ઉપભોગ કરવા ન દીધો !

આનુ નામ તે સાચો પ્રેમ

ખરેખર—

પ્રેમ પ્રેમ સહુ કોઈ કહે.

જાણી તે પ્રેમની રીત.

જાણ્યા વીણુ થશે નહિ,

એ પ્રેમી નહિ ખચીત.

પ્રેમ મહા દુર્લભ છે,

દેવી એ બક્ષીસ.

પ્રેમ થયો જો શ્રી હરી,

તો જીવન પાર તરીકે

પ્રહ્લ્લાદ.

આવા પ્રેમી ! શુ જગતનં નવ ચેતન ન આપે ! નવજીવન !
આપનાર તેવા પ્રેમીને મારા વંદન છે !



જાહેર ખબર.

બુકસેલર મંગળદાસ જોઈતારામના પુસ્તકાલયમાં
તદન નવિન પુસ્તકોનું સુચીપત્ર.

અતુર સુંદર ભાગ એકથી ચોવીસ—	કી. ૦-૧૨-૦
અંખા શેઠાણી	૦-૮-૦
હોથલ પદમણી-રસીક વાર્તા	૦-૮-૦
૨ી વાર્તા	૦-૧૨-૦
૨ની વાર્તા	૦-૮-૦
અંદ્રસેન વેણી પદમણી	૦-૪-૦
સદેવન આવળીંગા	૦-૮-૦
નરસીહ મેહેનો નોવેલ	૦-૧૨-૦
મુઢાબોતેરી મોટી	૩-૦-૦
જલંધર આખ્યાન	૧-૦-૦
શુરા સતીની વાર્તા-ચમત્કારી નોવેલ	૦-૧૨-૦
કીશોર કુમાર-અદ્ભુત વાર્તા	૦-૧૨-૦
બોલતો પોપટ-પોપટની ચાલાકી જાણવી	
હોય તો આજેજ મંગાવો.	૦-૮-૦
સુર્યકુમારી નોવેલ-એકસો સાડ પાનાનું	
દગદગ પુસ્તક છતાં માત્ર	કી ૦-૧૨-૦
એ શ્રીવાય તમામ જાતનાં પુસ્તકો છપાવી કીશાયત	
ભાવે વેચનાર.	

બુકસેલર મંગળદાસ જોઈતારામ શાહ.

રીચીરોડ-અમદાવાદ.

